

RELIEF

18 - 20

IANUARIE -
MARTIE -

1994

16 PAGINI

150 LEI

Revistă lunară literar-artistică și cultural-științifică

ION - INOCENȚIU MICU - KLEIN

La sfârșitul anului trecut s-au împlinit trei secole de la nașterea preluministului ION - INOCENȚIU MICU - KLEIN, figură de seamă a începuturilor culturii românești în genere și a culturii filozofice românești în special.

Fiu spiritual al marelui înaintaș Nicolaus Olahus, pe care la urmat ca gândire și acțiune, Ion - Inocențiu Micu - Klein a devenit cel dintâi român care a avut curajul a face primii pași pentru edificarea casei politice a națiunii române, ceea ce determină ca icoana lui să fie atât de bogată în învățături.

Unul din argumentele revendicărilor lui Inocențiu Micu de emancipare a românilor era conștiința romanității și unității poporului român. Dreptatea pretinde ca națiunea română să se bucure de dreptul la egalitate și libertate, motivat de vechimea și continuitatea neîntreruptă a românilor în țara lor din timpul lui Traian.

Noțiunea de „națiune română” este transformată de Inocențiu Micu în noțiune în sens politic, cu drepturi egale cu cele trei națiuni recepte; ca urmare să fie socotită și ea printre fiii patriei, între cetățenii și stările țării.

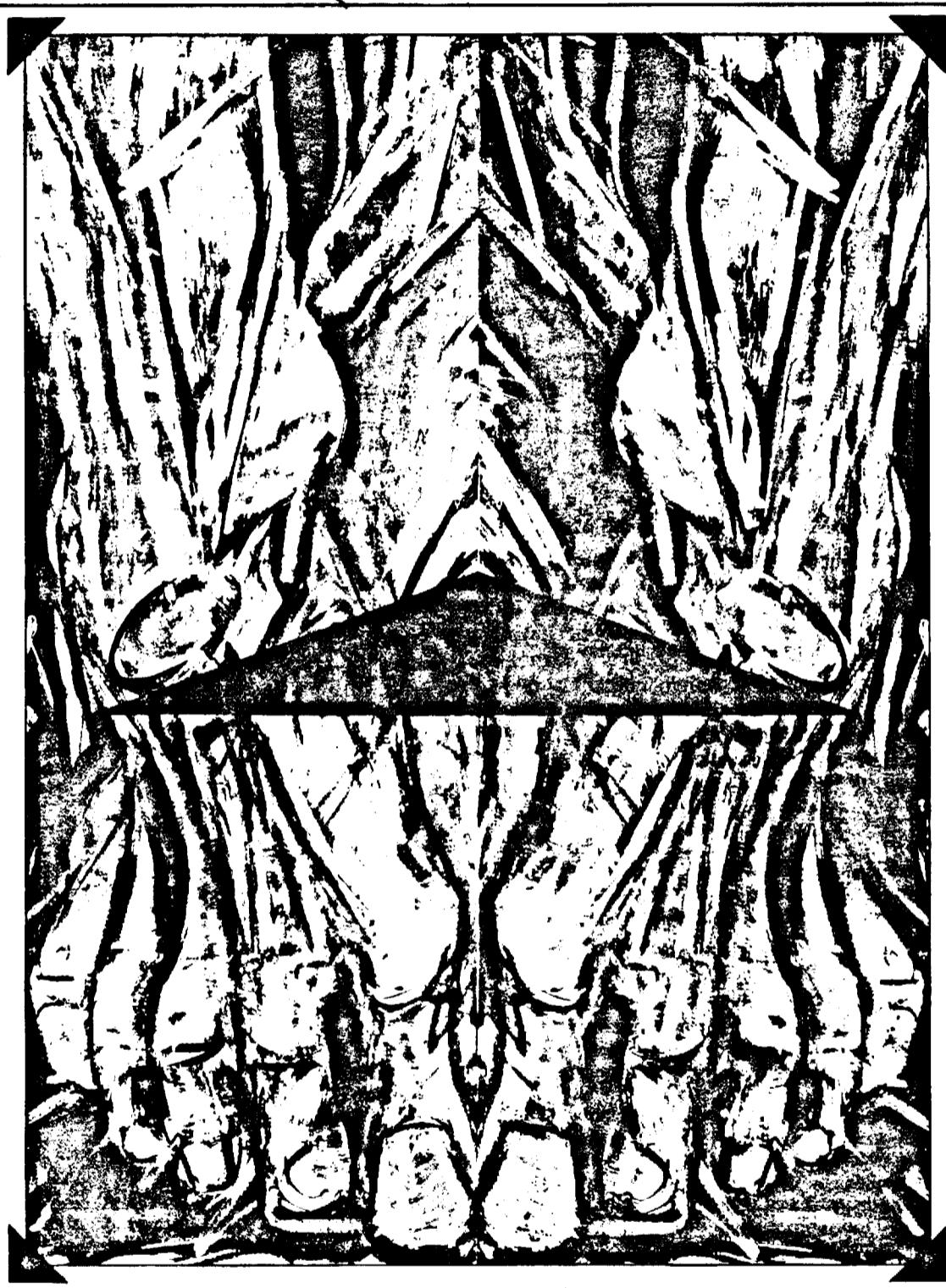
Inocențiu Micu a dorit - și a devenit - conducătorul întregului popor român din Transilvania, peste deosebirile confesionale, luptând cu un curaj nepereche pentru drepturile acestuia, ajungând la convingerea că învățătura, culturalizarea poporului prin școli este calea ducătoare la scopul urmărit.

Inocențiu Micu a avut intuiția să arate neamului său, în zorii culturii luministe, care sunt ideile politice pentru realizarea cărora trebuie să acționeze, formulând, implicit, programul de luptă al românilor ardeleni, program ce va fi continuat de corifeii Școlii Ardelene.

Judecat la Viena ca pedeapsă pentru îndrăznețul său „SUPPLEX LIBELLUS” din 1744 (memoriu care-l premerge cu o jumătate de secol pe cel din 1791), curajosul episcop Inocențiu Micu se va exila la Roma, unde după suferinți și lipsuri și-a dat sfârșitul pământesc în toamna anului 1768, în al 76-lea an al vieții.

Opera și întreprinderea sa spirituală au fost continuate de corifeii Școlii Ardelene, care au făcut un pas înainte reușind, cu argumente istorice convingătoare să pătrundă, prin intermediul preoților, învățătorilor și diecilor în mintea și inima poporului român!

„RELIEF”

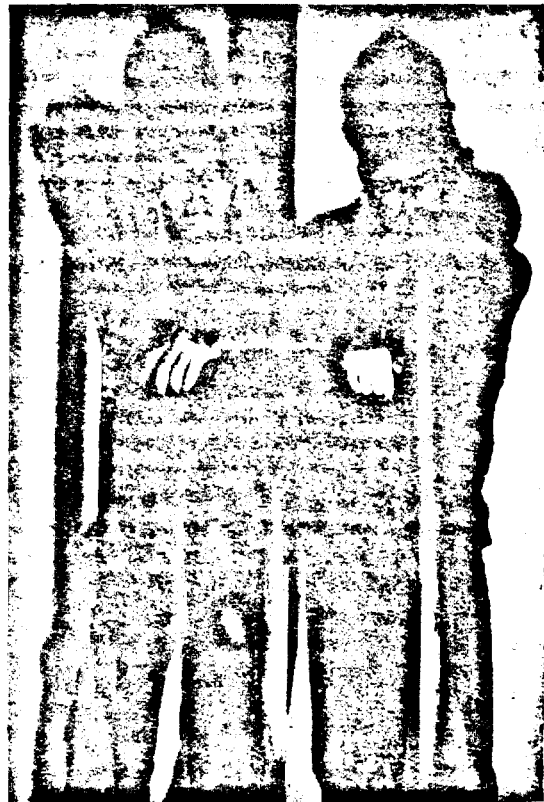
Viorel Simulov - „Oglindă”

din sumar :

- 175 de ani de la primul spectacol de teatru în limba română la Arad
- O carte de suflet : „Dialoguri cu Ioan Alexandru”
- Pagini europene : proză de scriitorul francez Jean d'Ormesson

DICȚIONAR PLASTIC ARĂDEAN

IOAN GALEA ȘI VIOREL SIMULOV

IOAN GALEA

●Născut în Arad, 1956. ●Vărsător Non conformist și neafiliat, preferă studiul individual, deși în anii 1977-79 frecventează cursurile de grafică ale prof. Motl la Oradea. ●Atras la început de suprarealism, încercările ulterioare .... o pictură - pictură: culoare - lumină și forme energente în compoziții austere. ●

●Expoziții individuale și de grup în Arad, Oradea, Timișoara. ●Lucrări în colecții particulare din Italia, Polonia și Germania. ●

VIOREL SIMULOV

●Născut în Arad la 25.ian. 1959. ●Absolvent al Liceului de Artă. ●Neafiliat(nonconformist). Autor de filme experimentale și fotografii. ●

●În prezent retușor .... la Tipografia Arad și redactor artistic la revista de cultură „Arca”. ●

●Autor de coperti de carte (în colaborare cu Editura „Sophia” și revista „Arca”) ●

●Expoziții de grup și personale: Arad, Timișoara, Cluj, Oradea. ●

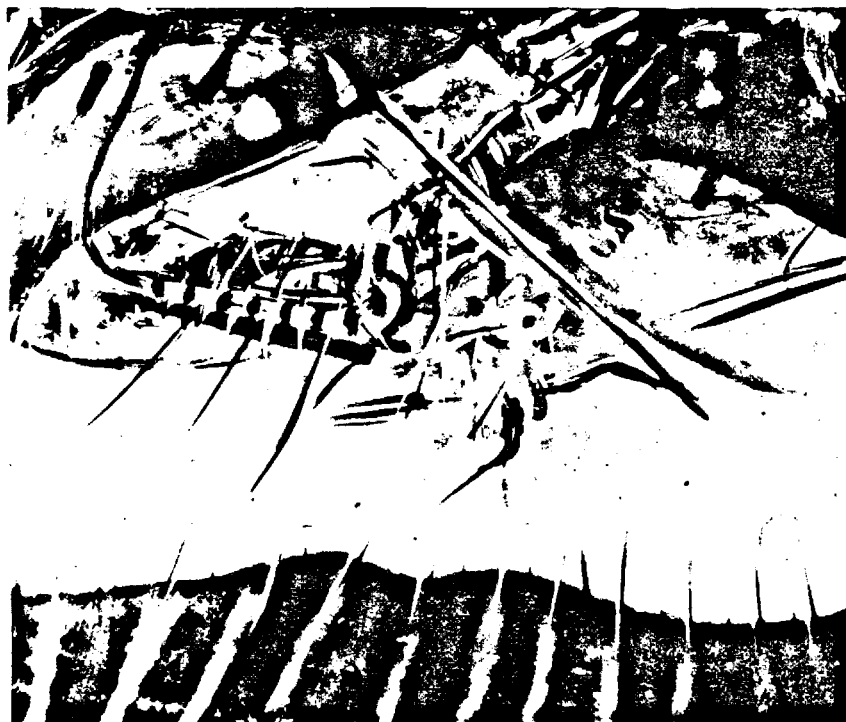
●Lucrări în colecții particulare în țară și străinătate. ●

Compozițiile dezarticulate, negre, anticalofile ale lui Ioan Galea și Viorel Simulov îi situează pe cei doi creatori la antipodul artistului care își trage seva dintr-o lungă tradiție pe care până la urmă o contestă. Ei compun cu conștiința unor sălbatici, redescoperind mitul aceluia „bon sauvage” care își tatua sau își picta anumite părți ale corpului invocând spiritele pădurii, ale focului sau ale pământului. Ei nu sunt propriu-zis contestatarii unor modele ei nu pictează ca alții ci își propun să fie niște anti-artiști riscând enorm și pictând monstruos pentru ochiul canonizat al colecționarului de tablouri. Ei pot stârni dezaprobarea confracților sau pe ale unor critici inhibați.

Observatori ai răului și urâtului ce își are rădăcinile în progresul care îl alienează pe omul contemporan ei pictează cu un organ necunoscut celorlalți, coborând, asemeni sugestiei lui Baudelaire, „au fond de l'Inconu pour trouver du nouveau”. Încăpățănarea de a privi altfel și de a acorda atenție unor teme considerate rizibile sau licențioase îi duce pe cei doi în situația de a picta informal, non-figurativul, crevasa, crăpelița, sexul, fragmentul, cu ostentația cu care alții le-ar ascunde.

Și totuși obsesiile lor refuză psihanaliza, structuralismul sau alte concepte care

i-ar putea dimensiona, diseca, analiza, lăsând impresia unui limbaj fără frontieră care face ca spațiul tabloului să fie o noțiune relativă. Competițiile, sau mai precis de-compozițiile, în sens cioranian, pot fi lipsite de rame, pot avea forme bizare iar dacă sunt mărsinite de rame, acestea reflectă compozițiile sau le extind. Dezamăgirea, vidul, alienarea răzbat din uleiurile fără orizont ori din spațiul curv, auster, invocat de cei doi tineri cu alură de anahoreți. Și într-un fel ei sunt niște pustnici, niște izolați, niște franciscani ai penelului care după ce rezistă tentațiilor picturii convențional moderne, ei sunt dispuși să se lase infestați de o boală ce vine din Univers și ne comunică prin formă și culoare avatarurile unei experiențe bizare.

Arborând fiecare o formulă stilistică proprie, pe care am putea-o numi infrarealism, IOAN GALEA și VIOREL SIMULOV îl șochează pe iubitorul de pictură și îl snobează în egală măsură, obligându-l să-și revizuiască atitudinea față de arta realistă și suprarealistă, modernă și contemporană.

Simt nevoia de a-i încuraja pe cei doi artiști la al căror vernisaj, tristă coincidență, nu a participat nici măcar un singur reprezentant al Uniunii Artiștilor Plastici.

Gheorghe MOCUȚA

IULIAN NEGRILĂ

Viorile luminii

Julian Negriță se dovedește în acest nou volum al său (Viorile luminii, Baia Mare, Ed. Gutinul SRL) în primul rând un poet solar obsedat de eterna și în același timp zădărnica încercare de a se sustrage timpului devastator și de a recupera valorile absolute ale ordinii umane: lumina, nevinovăția, copilăria, chipul sacru al mamei, ardoarea sentimentului iubirii, memoria clipelor de sărbătoare, ale existenței, rectitudinea morală, zbaterea spre întregire, spre deplinătate.

Lupta încrâncenată cu „clipa cea repede” se ipostiază la nivelul textului în nevoia acută de percepție a imaterialului a in-sensibilului. Asocierile concret-abstract

străbat volumul alcătuit de indu-se în metafore inedite: „prundul veșniciei”, „prisa veacului”, „poala clipei”, „pragul lumunii”. Simțul tactil se încăpățânează să persevereze în nevoia sa de certitudine. Pumnul, palma, mâna reprezintă simboluri ce se contrapun scurgerii: „Pumnul meu de timp simt că

se umple” (Trecere) „ sau, într-un alt loc”.

„Adună ceru-n mâna ta” (Ține minte); însuși sufletul rănit se poate cui-bări în pumni la fel cum ruga se ascunde în cuvinte(Retrospectivă).

Eul liric își poartă destinul său bipolar rătăcind între nostalgia „zidirii în timp” (Două destine) sau a domniei asupra lui Cronos (Peste Cronos) și imanența „cununii cu timpul” „cununii din urmă”. Filonul folcloric străbate versurile lui

Julian Negriță relevând autenticitatea și profunzimea simțirii ca aceste rânduri ce rezonază mioritic: „Timpul mi-a șoptit/ Tot fără să vrea/ Că m-oi cununa//In pridvor de stea”. (Conversație)

Infuzia de mitic și legendar se subordonează compensatoriu aceleași nevoi

organice de a viețui în durată, într-un timp al cumpenei, de a spulbera limitările spațio-temporale prin combustia și energia interiorității (Cercul, Prea plin).

Lirismul cald, învăluitor sau, dimpotrivă, amar pe alocuri atinge corzile intime ale omenescului din noi în actul simpatetic al lecturii. Absența punctuației face ca textul să rămână deschis notând fiorul gândului în stare pură. Inovațiile sintactice neașteptate ca și creațiile lexicale („Trece gândul gândui” Timp I) trădează tensiunea încleștării cu cuvintele în efortul de dominare, de blânda supunere, în încercarea de a conjuga fericit verbul „a fi” ca stare de existență poetică.

Florica BODIȘTEAN

Din istoria teatrului românesc

176 DE ANI DE LA PRIMUL SPECTACOL DE TEATRU ÎN LIMBA ROMÂNĂ LA ARAD

A rememora înăiul spectacol în limba română desfășurat în 27 februarie 1818 înseamnă nu numai a readuce în discuție un moment de referință în istoria teatrului românesc ci și a ne referi la cunoscuta Preparandie arădeană. Curând după deschiderea cursurilor ei la 15 noiembrie 1812 a apărut ideea înființării unui convict adică a unui internat școlar. Pentru realizarea acestui deziderat, primele promoții de absolvenți ai Preparandiei au donat a treia parte din salariul lor de dascăli, iar elevii școlii au organizat spectacole ale căror fonduri realizate cu aceste prilejuri au fost vărsate în așa-numitul fond al convict-ului.

În legătură cu primul spectacol susținut de elevii preparanți s-a preluat data de 27 februarie 1818 de la Th. Botiș, fără, însă să se menționeze un document anume. Cu certitudine, acesta îl văzuse, dar nu îl consemnase. Astfel, că orice referire la spectacolele teatrale ale elevilor Preparandiei din Arad menționa acest prim spectacol fără să precizeze o altă sursă documentară decât monografia menționată a aceluiași Th. Botiș. Înțelegem de ce s-a procedat în acest fel, deoarece documentul care atestă clar reprezentarea teatrală în discuție se află la Arhivele Academiei de științe a Serbiei din Sremski Karlovci, Iugoslavia. Este vorba de procesul verbal nr. 165 din 29 martie 1818 din protocolul de procese verbale ale Deputăției școlare, prin care se relevă faptul că în urma reprezentării teatrale din „teatrul ridicat de Iacob Hirschl”, ce a avut loc în ziua de 27 februarie 1818, s-a încasat suma de 98 fl. și 48 cr. și doi taleri în monedă convențională, din care urma să se scadă cheltuielile efectuate cu acest prilej, precum și chiria pentru sala de spectacole. Sava Arsici, directorul local al Preparandiei arădene, era însărcinat să administreze acest fond al convictului. Consensul literar (consiliul profesoral) stabilește ca directorul local să ia legătura cu I. Hirschl ca să exprime mai clar „dacă va înlesni aceste reprezentări teatrale numai în acest an sau în toți anii ce vor urma”. Deci, Consensul literar dorea să cunoască exact dacă se poate baza, și în continuare, pe venitul ce se încasa în urma spectacolelor teatrale susținute pe scena teatrului I. Hirschl. Acest venit se alătură donațiilor individuale și colective menite să contribuie la realizarea aceluiași nobil deziderat al înființării convictului. I. Hirschl

confirmă „de bună voie și în mod solemn promisiunea și o întărește pe aceasta pentru toți anii care vor veni”, după cum constată consensul literar în procesul său verbal nr. 225 din 16 mai 1818. Tot în această ședință se ia hotărârea ca „declarația lui I. Hirschl să fie trimisă pentru a fi publicată în ziarul din Buda și în cele sărbești din Viena, ai căror redactori fac în mod gratuit asemenea publicări”. Se apreciază, totodată, „lăudabilul zel” al lui I. Hirschl, un autentic mentor al mișcării teatrale în primele decenii ale veacului trecut.

Un an mai târziu, la 20 mai 1819, Sava Arsici informează „Deputăția școlară” că la 3 martie al aceluiași an, Dimitrie Constantini a depus suma de 153 fl. și 35 cr. în fondul convictului, venit realizat în urma unei alte reprezentări teatrale. Nu se specifică nici de astă dată despre ce spectacol este vorba spre a cunoaște repertoriul elevilor preparanți. Oricum este clar că spectacolele susținute de aceștia s-au desfășurat după un program riguros, stabilit probabil de consiliul profesoral, din moment ce periodic, în ședințele „Deputăției școlare” se fac referiri la desfășurarea lor, dar, mai ales, la veniturile realizate. Faptul că la ședința consensului literar al preparandiei, ținută la 15 mai 1820, a fost invitat și I. Hirschl dovedește prețuirea și afecțiunea de care se bucura acesta pentru sprijinul acordat sporirii fondului convictului prin înlesnirea spectacolelor teatrale ale elevilor preparanți.

În urma unei alte reprezentări teatrale din 12 aprilie 1820, menționată deja în documentul amintit mai sus, s-a realizat suma de 93 fl. și 50 cr. precum și 4 fl. și 40 cr. în monedă convențională, din care s-au scăzut cheltuielile teatrului în valoare de 35 fl., ceea ce înseamnă că numai suma de aproximativ 58 fl. a fost depusă în fondul convictului. Se propune ca proprietarului I. Hirschl să i se dea chirie 10 fl. Documentul la care ne referim a fost semnat de Sava Arsici, Gh. Lucacic, D. Constantini și C. Diaconovici Loga în ședința corpului profesoral ținută la 14 aprilie 1820. Venitul realizat a fost depus în fondul internatului „la cererea consensului literar și din dispoziția nobilului domn Mateus Torok de Varad” prin intermediul directorului local Sava Arsici „fără influența căruia, în viitor, banii de teatru nu se vor manipula”.

În ședința din 15 mai 1820 consiliul profesoral al preparandiei a decis să se expedieze scrisori de mulțumire zelosului animator al teatrului arădean pentru ca „zelul lui să fie cunoscut de cetățeni și chiar de Institut și să fie evidențiat public. O notă aflată pe marginea procesului verbal arată că scrisorile au fost expediate în ziua de 1 iulie 1820, ceea ce grăiește elocvent despre rolul îndeplinit de I. Hirschl în perioada de început a mișcării teatrale arădene.

Reprezentările culturale au continuat, contribuind la impulsivitatea vieții culturale a Aradului. Protocolul sesiunilor de lucru ale deputațiilor care făceau parte din „Deputăția școlară” ne oferă informații noi în această direcție. În procesul verbal nr. 66 din data de 1 martie 1821 găsim informații despre o altă reprezentare teatrală a elevilor preparanți, care a fost onorată de prezența consilierului Cernovici, un sprijinitor al acțiunilor culturale arădene, care a oferit 100 fl. pentru fondul convictului și alți 100 fl. spre a fi împărțiți actorilor elevi drept răsplătă pentru că au dat „în fața lui un examen bun”. După ce au fost scăzute cheltuielile prilejuite de spectacol a mai rămas pentru fondul internatului 16 fl. și 57 cr., care împreună cu cei 100 fl. donați de Cernovici au fost depuși, prin Sava Arsici, în același fond al convictului. Documentul în discuție conține date și despre creșterea fondului internatului, care în decursul anilor 1820 și 1821 a crescut cu 176 fl. și 4 cr. în monedă convențională.

În anul următor, 1822, consensul literar anunța o

viitoare reprezentare teatrală a elevilor preparanți în aceeași clădire „de piatră” a lui I. Hirschl. Consensul hotărăște să se cerceteze și să se afle până când trebuie să se joace câte o piesă de teatru în fiecare an ca veniturile realizate să fie suficiente construirii localului internatului. Este exprimată și intenția de a se pregăti un spectacol cu „o piesă teatrală” în februarie 1823. Din nou, nu se menționează nici titlul și nici autorul ei.

D. Constantini întreține o riguroasă evidență a veniturilor realizate și a cheltuielilor făcute cu prilejul unei reprezentări teatrale date, fie de elevii preparandiei, fie de o altă trupă, în favoarea prestigioasei instituții școlare arădene. Din procesul verbal din 22 martie 1823 al ședinței consensului literar reținem că la spectacolul desfășurat înainte cu o zi, din banii încasați în urma vânzării celor 823 de bilete s-a cheltuit suma de 25 fl., dintre care 10 fl. pentru muzică, 1,30 fl. pentru loja măștrilor, 1,30 fl. pentru vânzătorii de bilete, 2 fl. pentru curățarea fumoarelor, 1 fl. rechizitier, 2 fl. pentru suflor și 1 fl. pentru încălzire și dulciuri. Din venitul realizat - precizează în continuare documentul menționat - 300 de fl. „s-au oferit în numerar pentru ridicarea internatului preparandiei”.

Reținem din observațiile lui D. Constantini necesitatea diversificării și îmbogățirii repertoriului elevilor preparanți, precum și importanța acordată pregătirii riguroase a reprezentărilor teatrale. Observăm că teatrul este socotit ca un factor educativ de formare a viitorilor învățători ca mentori de cultură românească în satele și orașele transilvănene. Reținem și faptul că spectacolele de teatru se bucurau de o largă audiență în public, ca dovadă cele 823 de bilete plasate. D. Constantini milita pentru calitatea spectacolului de teatru și pentru prezentarea unor opere dramatice care să corespundă spiritului timpului.

Pentru cercetătorul în domeniul istoriei teatrului românesc e firească întrebarea: ce semnificații socio-culturale prezintă documentele la care ne-am referit mai sus aflate în arhivele din România și Iugoslavia? Ele atestă faptul că Aradul dispunea de o instituție teatrală, care, împreună cu preparandia și școlile populare se afirmă ca factori activi în lupta pentru promovarea culturală a poporului. Mișcarea teatrală arădeană a beneficiat de aportul generos al elevilor și profesorilor Preparandiei din Arad. Se pune astfel baza teatrului școlar, care a contribuit la dezvoltarea gustului pentru frumos al publicului. Participarea profesorilor școlii la acțiunea de organizare a spectacolelor de teatru și colaborarea lor cu I. Hirschl denotă faptul că sfera activității lor depășește aria didactică, integrându-se prin preocupări și acțiuni în complexitatea activității de promovare culturală a poporului. Ideea progresului cultural era un crez al generației de la 1848. În acea perioadă școlile erau principalele instituții de educație și cultură, iar în unele localități singurele care acționau în acest sens. Încă din cel de-al doilea deceniu al veacului ele au sprijinit activitatea teatrului arădean. Documentele la care ne-am referit atestă și existența interferențelor pedagogice și culturale româno-sârbe, facilitarea de înființarea unui organism comun de îndrumare a școlii populare românești și sărbești din imperiu. Acest organism a fost „Deputăția fondurilor școlare din Buda”, care a sprijinit ideea înființării internatului Preparandiei din Arad. Teatrul lui I. Hirschl s-a angajat și el în această acțiune, punând bazele unei colaborări consecvente și entuziaste cu școala și amplificând valențele educative ale spectacolelor de teatru, care au devenit o „școală” a frumosului și moralității”.

prof. dr. Lizica MIHUȚ

R

CU DOREL SIBII PRINTRE AMINTIRI, VISE ȘI FLUTURI*)

Un loc plin cu vise

Am descoperit un loc plin cu vise
nimeni nu știa de el
stăteau așezate unul peste altul
și erau în culori fel de fel
La început mi-am luat unul singur
l-am învelit în batistă și l-am dus acasă
fîn minte că am adormit cu el
iar noaptea a fost cea mai frumoasă
Apoi am luat două ba chiar trei
altădată mi-am umplut buzunarele toate
dar m-am trezit la un moment dat
cu prea multe pentru o singură noapte,
Eu însă continuam să depozitez acasă
folosind pentru transport un geamantan mare
fără să știu că plusul se allera
pierzându-și culoare după culoare

Am privit umbra indepărtându-se

Undeva pe o câmpie
am văzut o umbră ce purta un trup pe spate
trupul părea să fie destul de ușor
din moment ce umbra pășea fără dificultate
Am întrebat umbra aceea
al cui este trupul ce-l duce
mi-a răspuns că nu-i cunoaște stăpânul
și că l-a găsit răstăgânit pe o cruce

Am privit umbra indepărtându-se
spre amurgul ce se lăsa în câmpie grea
m-am gândit că trupul purtat
putea să fie chiar trupul meu

Râul acela 'fără nume

Parcă secase râul acela fără nume
și care din când în când ne inunda
în albia lui ca pe un drum de țară
doar vântul acum se mai zbenzua

Această privesc înspăimântătoare
a râului care cândva a fost bărbat
m-a făcut să-mi amintesc plăcutele zile
când apele lui mă îmbrățișau cu adevărat

Azi am pășit în albia lui
ca pe un drum de țară
m-a cuprins însă spaima
ca atunci când înotam prima oară

Am simțit chiar că mă sufoc
și-mi venea să strig după ajutor
nu era însă nimeni în apropiere
doar la picioarele mele se zbătea un peștișor

L-am întrebat ce caută el aici
în albia unui râu sec
s-a mirat că-l întreb asemenea lucru
și mi-a răspuns că împreună am plonjat

Vecinul meu Samuil

Vecinul meu Samuil
bătea zilnic un câine
l-am întrebat desigur de ce o face
și mi-a răspuns că în schimb îi oferă o pâine

Să nu te impresioneze mi-a spus
nu i se va întâmpla nimic ai să vezi
l-am lăsat să-l bată în continuare
așteptând să termine fără să-l deranjez.

Ba chiar am auzit cum pe măsură ce lovea
i-a promis că pâinea va fi rumenită
și m-am gândit că poate animalul dorea
să evite orice pericol de colită

Așa că vecinul meu Samuil
lovea câinele cu înverșunare
chiar dacă jaura până la sfârșit
își pierduse pofta de mâncare

Discursul literar actual începe să se normalizeze:
indiferenți la scumpirea neîncetată a hârtiei și
manoperei, la rețelele de distribuție ineficiente
și nesigure, autorii își aștern gândurile pe hârtie și
librăriile - câte au mai rămas precum și tonetele gem
de cărți. E necesar doar ca cititorii să mai găsească
banii - nu puțini - spre a le putea cumpăra.

Printre atâtea titluri de consum, apar tot mai multe
cărți interesante și - oricât ar părea de neverosimil -,
chiar și plachete de versuri se ivesc din nou, timide, pe
standuri. Sigur, să editezi acum poezie este o
intreprindere riscantă: pornești în ceea ce ne place
nouă să numim economie de piață cu o investiție
nerentabilă material și, în virtutea nevoii de vise, te
ocupi de himere care niciodată nu te vor îmbogăți.
Cum ar fi, de pildă, să te angajezi drept bodigard al
unui fluture.

Colecția Revistei Arca, a scos recent o nouă
plachetă de versuri a unui autor prolific, ieșit
pentru prima oară după '89 cu un nou volum.
Descătușat de complexe, Dorel Sibii, îndrăznesc s-o
spun de la început, ne oferă, după părerea mea, cea
mai curată culegere a sa de vise. Dorel Sibii a fost
întotdeauna sedus de inocență, așa se explică și cărțile
și piesele sale de teatru pentru copii, încât, multă
vreme, „literatura (lui) pentru oameni mari” părea în
orizontul de așteptare al cititorilor săi, o preocupare
secundară. „Garda de corp pentru fluturi”, conținând
26 titluri cu zgârcenie selectate în folosul unei maxime
exigențe, vine să așeze lucrurile la locul lor. A rezultat
o plachetă unitară și densă, în care mai vechile obsesii
poetice sunt șlefuite până la luciu.

Autorul atâtor uimiri dovedește că, maturizându-
se, poetul rămâne copil. Mirându-se, visând,
sperând sau „îngrozit peste măsură”, poetul,
adult și copil, trăiește o realitate îngemănată cu amintiri
din vis și din viață, fără a se mai ști care de unde
provine și dacă există vreo deosebire între ele. Un
firesc remarcabil face plauzibile toate fantasmale,
aduce în stringență tot trecutul, poate mijloci orice
întâlnire. O narațiune în filigran ne conduce, pe
nesimțite, spre tărâmurile incerte dintre cotidian și mit,
dintre ce a fost și ce ar fi putut să fi fost. Dar stările
fiecărui text pot să provină, în aceeași măsură, și
din bagajul de experiență concrete al cititorului și ne
pomenim cu propriile gânduri ivindu-se printre
versurile lui Dorel Sibii.

Spațiul restrâns al acestor însemnări mă împiedică
să citez, așa cum se obișnuiește, din versurile autorului,
lucru cu atât mai regretabil cu cât în cuprinsul plachetei
se găsesc poezii în întregime antologice („Gândind că
nu a trăit nici o minunăție”, „Zadarnic am încercat”,
„Vecinul meu Samuil” etc.)

Un stil propriu seducător, o fluentă remarcabilă, o
discreție suverană, iată câteva atribute ale acestei
plachete de versuri. Încredințat de valoarea ei,
cronicarul nu este, totuși, la fel de optimist și în
privința destinului ei literar: într-o lume artistică bazată
pe niște ierarhii la fel de artificiale ca toate celelalte,
cu prejudecăți, cu categorisiri preconcepute, va fi greu
ca „Garda de corp pentru fluturi” să-și ocupe locul pe
cre-l merită în ochii criticilor. Dar nu și în bibliotecile
fiecăruia dintre noi. Chiar dacă are impresia că „A
trecut multă vreme de atunci/ iar eu mășăluiesc tot pe
pământ/ zburătoarea aceea nu a mai venit/ îngreunate
de zbor picioarele-mi sunt”, sunt convins că Dorel
Sibii n-a încercat zadarnic și că ne-a mai apropiat
puțin de „zburătoarea aceea cu trupul mult alungit”,
de la care vom deprinde planarea și o să ne înălțăm, în
sfârșit.

Gheorghe SCHWARTZ

x) Dorel Sibii, Garda de corp pentru fluturi,
Colecția Revistei Arca, Arad, 1994

Elisabeta Chișa publică romanul *Dansul orelor* după o lungă odisee editorială. Firul romanului, autobiografic, surprinde experiența unei farmacistice îndrăgostite de literatură, muzică și alte iluzii. El ne spune multe despre condiția intelectualului din ultimii ani. Temperamentul personajului, Laura G., născută în zodia gemenilor salvează cartea de monotonie și tristețe. Căutările farmacistice merg în două direcții: pe de o parte dorința de a se cultiva și de a-și exorciza dimensiunea precară a existenței prin artă; pe de alta, cultivarea unor relații pure, elevații spirituale, platonice cu trei bărbați care își marchează existența: inginerul Jorj care îi scrie din Africa, colonelul Traian, veteran de război pe care îl îngrijește cu afecțiune după o operație importantă și doctorul Ștefan, o somitate în chirurgie, un prieten vechi, redescoperit după mulți ani. Din periplul acestei prietenii generoase se țese o întregă intrigă a romanului scris într-un stil alert, allegro, ritmat, ca al bucăților muzicale; se poate spune că melomania autorului-personaj se transmite stilului care are toate calitățile unei muzici, ale unei curgeri care este atât a timpului, a „dansului orelor”, cât și a ființei seduse de iluzii în toate planurile.

Timpul trăirii se află în permanentă concurență cu timpul mărturisirii. Ceea ce face ca registrele discursului epic să se interfereze și să se contopească în memoria afectivă a melomanului ca într-o coloană sonoră ce însoțește în permanentă suita, cavalcada, galopul imaginilor. Așa se explică și puterea de sugestie

a unor citate, mai mult sau mai puțin savante sau șarmul protagonistei care își organizează viața după regulile unui bun intelectual. *Dansul orelor* este un roman al intimității și al spațiului închis (camera de lucru, salonul, sala de audiții, salonul de spital, comportamentul) care devine în cele din urmă o dulce reclusiune. Ceea ce îl salvează de prețiozitate sau de mult invocata feminitate este sinceritatea *Dansul orelor*, Colecția revistei ARCA, Arad, 1993 merge până dincolo de convenții și o puritate a ființei, obișnuită să caute și să vadă (sau să asculte) ideile. „*Dansul orelor*” se înrudește până la un punct cu căutările intelectualului prins în „jocul ieilor”. Doar că tablourile vivante și atmosfera sunt în cazul de față mult mai pitorești și contemporane. Actualitatea constă și într-o serie de detalii semnificative ale mentalității din preajma revoluției. Robii unei astfel de mentalități sunt atât inginerul Jorj, pierdut într-o Africă îndepărtată cât și fostul combatant cu apucături de „senior”, Traian. Conștientă de eșecul acestor legături primejdioase care i-au rănit sensibilitatea, Laura G. alege catharsisul muzicii și al scrisului: „Când începe mișcarea a treia a divertismentului de balet, ALLEGRO VIVACISSIMO, simt cum urcă în mine o misterioasă energie, o bizară dragoste față de masa de scris (...) Caietele (toate) deschise; cărți împrăștiate, vase cu pixuri, trei perechi de ochelari (pe care-i schimb din oră în oră). Acest ALLEGRO final mă umple, de fiecare dată de o nebănuită vitalitate - ce se răspândește în corpul meu până în capetele degetelor...”

Decepția prieteniei eșuate este paralelă cu

destinul trist al debutului amânat al autoarei și aflat la îndemâna unor oameni meschini. Dintre prieteni nu i-a mai rămas decât doctorul, imobilizat și el de un infarct pe patul unui spital. Cu toate acestea vocea prozatoarei își păstrează vibrația până la ultima frază. Stilul cultivat, aseptice, fraza vioaic, vibrantă și spumoasă au efectul unei cupe de șampanie și contribuie din plin la mișcarea plină de grație a unui divertisment quimuzical ce are la bază un moment al sensibilității feminine.

Gheorghe MOCUȚA

VULPE - VÂNĂTOR

Alcătuit după scenariul d-nei Herta Müller și regizat de dl. Stere Gulea, filmul „Vulpe - Vânător” își desfășoară acțiunea în orașul de pe Bega al anului 1989. Intenționând să reliefeze starea de lucru paroxistică anterevoluționară și mai puțin revolta în sine, filmul ne reîmprospătează imagini insuportabil de familiare: îndoctrinarea copiilor, hrănirea lor cu lozinci patriotarde găunoase, cu judecăți strâmbe și imagini răsturnate (organizarea spectacolelor omagiale, alcătuirea unor compuneri patriotice); lipsa de organizare și debandada din agricultură (stivele de roșii zac până se alterează); cooptarea organului de Miliție la desfășurarea evenimentelor majore ale societății pentru a nu avea neplăceri; mizeria condițiilor de trai. Restricțiile din planul concret, material, se completează apoi cu restricții și terorizări în plan psihologic: discuțiile se focazează în jurul durerii

comune, se leagă prietenii din solidaritate împotriva regimului (profesoara și chirurgul, chirurgul și membrii trupei de muzică

ușoară): admonestarea disidenților (profesoara este acuzată că incită copiii la nesupunere sugerându-le să mănânce multe roșii la practică pentru că nu au voie să le ducă acasă); vizitele repetate la domiciliu ale Securității în lipsa proprietarului (maltratarea pieii de vulpe etc.)

De subliniat jocul convingător al actorilor: Oana Pellea (profesoara) încarnează o persoană frământată, matură, sobră, cu multă stăpânire de sine ce ne-o amintește pe Irina

Petrescu; Adrian Tițieni (chirurgul) este cuceritor prin firescul și naturalețea jocului, precum și prin reușita în compunerea unui tip de intelectual nemulțumit, scârbit, acrit, dar cu multe disponibilități umane și cu coloană vertebrală, amintind de colegul său de breaslă din „Balanța”, Mara Grigore (ingineră) și Dan Condurache (securistul).

Deși scenariul prezintă unele neconcordanțe la viață ca: o persoană singură locuiește într-un apartament cu două camere, nudismul se practică în imediata vecinătate a unor blocuri, trecerea mult prea pasivă peste evenimentul din decembrie după încărcătura tensională dinainte: „Așa nu se mai poate!”, Stere Gulea recompune vremurile și ne transformă în spectatorii haosului și-a aberanței trăite, reinvestindu-ne cu neliniștile vânătorului.

Grupul antitetic vulpe-vânat își găsește corespondența în grupul antitetic cetățean-demnitar (adică victimă - agresor), sintetizând astfel existența unui neam într-un moment dat.

Lucia BIBARȚ

POEME DE OVIDIU SOMEȘAN

La fel cu speranța luminii

Incepe să ningă
cu frunzele iară
nu-i cine s-atingă
lucrarea de ceară
și chiar dacă plânge
atâta aramă
la valul de sânge
purtăm cataramă
și doar câte unul
întreabă tăciunii
pe unde-i nebunul
cu secera lunii
și doamne vezi bine
duminica-i scurtă
și alta nu vine
și morșii ne uită

Elegie

la apele izvorului preaplin
adastă căleodată luna
dar alle ape rotunjite vin
și luna-i doar pe jumătate una
izbânzile căpișelor de sus
întreabă morșii peste care
pământuri mănecă de nu-s
în tot mai multe vise și-n uitare
alunecă și frunza bucuroș
acolo unde totul se desparte
o cătă moarte moare cu folos
alături de credințele deșarte

Un lirism suspendat între câmpurile de atracție a două sidere aflate la altitudini variabile: conceptul (moral, filosofic), transplant și proiecție în poezie ale unui principiu intelectualist și o sentimentalitate fără culpă și prihană, răzbătând la suprafața discursului în pofida oricăror grile și prejudecăți ale literaturii momentului.

Lucian ALEXIU
(Orizont, nr. 17, sept. 1992)

ci doamne dacă totuși crezi
în mult-pușinul care este
dezleagă-l de cumplitele zăpezi
din patria culorilor campestre

Curba Lui Ebbinghaus

pe căfi zei albiți de scrum
și de arșițe proscrise
dau să-i legene acum
doar brândușele din vise
pe căfi zei de pai și lut
și de râmuroasă vină doar furnicile-și
asmut
graba stârvului spre cină
pe căfi zei care tresar
dacă nu-i putem atinge
doar arhaicul mărar
după datină i-o ninge
pe căfi zei născuți și morși
cu o floare albă-n mână
doar albastrul dintre porți
ii scârșăie-n fășână

Prestigiul distanței

doamne apusul
ăsta frumos
cine l-a pusul
astăzi jos
cine-i aduce
veșnica sânțere
parcă-i pe cruce
totuși măi țngere
încă o dată
uită-te lasă-le
cum îi de-a roată
fluieră oasele
doamne apusul
până și domn
cine l-a pusul
ăstui nesomn

Scuzați intimitatea dormilor

arde feștila
său de pripas
până se uită
moartea la ceas
visul atârână
barem de-un cot

peste grumazul
primului pot
singură luna
printre păreri
tărăie hoitul
nopșii de ieri
nu-i prima oară
astăzi de când
iarba așteaptă
morșii la rând

Kilometrul 47

bine-i când latră
luna pe casă
poate se lasă
morșii la vatră
ultima vină
bale-n feștile
da dacă i le
altă lumină
încă-i de sânțe
veșnică sleaua
până mărgeaua
gātu i-l frânțe
tremură pasul
ca peste una
moarte întruna
lângă popasul

Toamnă 1993

a venit și toamna asta
doamne doamne ce mai faci
existența-și pune vasta
îndurare sub copaci
până unde până unde
generos și fără chip
hăul dă să se afunde
în mărgeaua de nisip
și prin cătă veșnicie
clipa care ni s-a dat
va lănji mereu să fie
norii unui cer uitat
a venit și toamna asta
doamne doamne univoc
existența-și pune vasta
îndurare la un loc

*) Din volumul - Luciditatea iluziei -
încredințat spre tipărire Editurii Sophia, Arad.

Un nou rector la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

În prima parte a lunii ianuarie 1994, la sediul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, a avut loc prima conferință de presă a conducerii Fundației „Vasile Goldiș” și a Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad. Scopul conferinței de presă la care ne referim a fost informarea, prin intermediul mass - mediei, a studenților arădeni cu schimbările intervenite în conducerea și patronajul acestei instituții de învățământ superior particular din Orașul de pe Mureș.

În cadrul conferinței de presă ziaristii prezenți au fost informați de către domnii: conf. dr. AUREL ARDELEAN; lector IOAN CUZMAN; subprefectul Aradului - TEODOR MARA și ec. REMUS TĂNASE cu principalele probleme ce stau în fața Universității de Vest „Vasile Goldiș” și totodată a fost prezentată noua sa conducere, formată din dl. conf. univ. dr. AUREL ARDELEAN, rector, și domnii lector univ. dr. IOAN CUZMAN și prof. univ. dr. ȘTEFAN TĂMAȘDAN, prorectori.

Prezentăm, în continuare, intervenția dl. rector AUREL ARDELEAN la această întâlnire cu ziaristii din vestul Transilvaniei.

Pornind de la necesitatea dezvoltării învățământului superior arădean, în vara anului 1993 s-a înființat Fundația „Vasile Goldiș” din Arad, care a avut ca scop principal trecerea de sub patronajul Universității Ecologice din București a Universității de Vest „Vasile Goldiș”, ca unitate de învățământ distinctă, în cadrul Fundației „Vasile Goldiș” din Arad.

Menționăm că Fundația „Vasile Goldiș” a luat ființă prin aprobarea Ministerului Învățământului, iar în actul de fundamentare al Statului Fundației amintite se prevede ca în cadrul Fundației „Vasile Goldiș” să se realizeze, conform art. 5, coordonarea învățământului superior de la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”.

Reporter: Ce v-a determinat, domnule rector, să luați această hotărâre?

Conf. univ. dr. Aurel Ardelean: După promulgarea de către Președintele României a Legii Evaluării și Acreditării Universitare, se stipulează, la Art. 2, că institutele de învățământ superior trebuie să funcționeze pe principiul nonprofitului, în conformitate cu criteriile și standardele de evaluare academică acreditate prevăzute în prezenta Lege.

Reporter: De ce ați numit Fundația patronatoare „Vasile Goldiș”?

Conf. univ. dr. Aurel Ardelean: Având în vedere că ne aflăm la Arad, considerăm că nu mai este nevoie să evocăm aici semnificația deosebită pe care o are numele marelui patriot „Vasile Goldiș” în inimile și sufletele noastre. Faptul că la înființare am atribuit Universității

noastre numele „Vasile Goldiș”, nu a fost un lucru întâmplător, deoarece, așa cum se exprima Octavian Goga, „Vasile Goldiș este considerat unul dintre părinții națiunii noastre;” este cel care a gândit și organizat de la Arad Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia, semnificând cel mai important act din istoria poporului român. Considerăm că prin meritele pe care le-a avut Vasile Goldiș în realizarea Marii Uniri, Fundația va purta cu cinste numele ilustrului bărbat, intrat în rândul marilor personalități ale Panteonului neamului românesc.

Referitor la vechimea învățământului superior din Arad reamintesc și cu acest prilej că preocupări în această direcție au existat încă din anul 1870. Am în fața mea un Memoriu alcătuit de un grup de intelectuali din Arad, reuniți la o Consfătuire în cabinetul domnului Primar al municipiului Arad la 30 ianuarie 1945, unde s-a luat în discuție Decretul Lege nr. 660 în vederea înființării Universității de Vest pentru regiunile Banatului și Aradului. Dar acest deziderat s-a putut îndeplini abia după evenimentele revoluționare din decembrie 1989, când am realizat, alături de un învățământ superior de stat și un învățământ superior particular, organizat pe forme specifice în municipiul Arad.

Apreciem că prin înființarea Fundației „Vasile Goldiș” (care are 26 membri fondatori) s-au creat o serie de deziderate pentru a veni în sprijinul realizării unui învățământ superior de calitate. Astfel, amintesc că vom fi scutiți de acele taxe pe care le plăteam până în prezent, în cadrul impozitului pe profit. Vom putea să desfășurăm în mod mai eficient o gamă largă de activități pe care noi le-am cuprins în Statut, respectiv o serie de activități complementare menite să contribuie la dezvoltarea învățământului, științei și culturii în părțile vestice ale țării; de a iniția studii și dezbateri privind dezvoltarea învățământului preuniversitar și universitar; de a sprijini dezvoltarea unor cercetări din domeniul științelor

umane; editarea unor reviste și studii dedicate lui Vasile Goldiș și învățământului arădean; de a sprijini cercetări în domeniul istoriei, dreptului, medicinei, ecologiei, economiei, bisericii și altor discipline socio-umane.

Coordonarea întregului învățământ superior particular arădean se va realiza prin Fundația „Vasile Goldiș”. Această instituție trebuie să o vedem ca pe una socio-umană, de învățământ, știință și cultură, ca o instituție autonomă, non-profit, fără scopuri politice.

Din fundație fac parte următorii membri fondatori: AVRAM CRĂCIUN, prefect; P. S. TIMOTEI, episcop al Aradului; TEODOR MARA, subprefect; CRISTIAN MOISESCU, primar al Aradului; IVAN TRUȘTER, economist; IOAN ALEXANDRU, poet, senator de Arad; NICOLAE BOȘCAI, profesor universitar; PAVEL SÂRBU, inspector școlar general; REMUS TĂNASE, economist; AUREL ARDELEAN, conf. univ. dr.; IOAN TRIFA, președintele Tribunalului; GEORGE VLAI, prim-procuror; IOAN CUZMAN, lector univ.; DOREL POPA, pastor, VIRGIL NICULESCU, prof. univ.; EUGENIA DEMA, prof. univ.; ȘTEFAN TĂMAȘDAN, prof. univ.; DORIN LAZĂR; ALEXANDRU ROZ, conf. univ. dr.; PĂCURARIU GHEORGHE conf. univ. dr.; EUGEN POPA, lector univ.; GODEA EUGEN, lect. univ.; TITUS GHEORGHIU, avocat; PĂUN ALAN, conf. univ. dr.; VASILE POPEANGĂ, prof. dr.; EMIL ȘIMĂNDAN, lector univ. asociat, redactor șef al ziarului „Curierul Aradului”.

Fundația a fost înregistrată la Judecătoria din Arad la 29 iulie 1993.

Reporter

Au contribuit la sponsorizarea acestui număr:

S.C. ARBEMA S.A.

S.C.A. UTVINIȘ S.A.

O carte de suflet :

Cuvântul poetului

Instantanee realizate cu prilejul lansării, în sala „Iuliu Maniu” din Arad, a volumului „DIALOGURI CU IOAN ALEXANDRU. POETUL ȘI REVOLUȚIA” de EMIL ȘIMANDAN, apărut la Fundația Culturală „IOAN SLAVICI” din Arad, 1993. Fotografii de Alexandru Marianuț 1) De la stânga la dreapta: poetul și senatorul Ioan Alexandru, prefectul Aradului Avran Crăciun, primarul Cristian Moisescu și publicistul Emil Șimăndan 2) Autografe: În prim plan poetul Ioan Alexandru 3) Avocatul Valentin Ungureanu și Ioan Alexandru 4) Publicistul Emil Șimăndan, Sânziana

Astăzi m-am aflat în centrul atenției dumneavoastră. Am ascultat cuvintele frumoase care au fost rostite, în acest cadru festiv, cu prilejul lansării volumului de convorbiri cu mine, realizat de fratele Emil Șimăndan. Ascultând, de asemenea, lista sponsorilor care au făcut posibilă publicarea acestei cărți, am redescoperit un lucru foarte important, că nu poți face nimic singur. Deci ascultând cuvintele prietenilor care sunt aici, văzându-vă pe dumneavoastră atât de mulți care ați venit aici, nesiliți de nimeni, cutez să spun că nu numai cealaltă față a noastră, de-a ne dezbina și de-a ne demola unul pe altul, funcționează în România, ci și mâna întinsă de a-l ridica pe celălalt. Aș spune că omul politic ce sunt astăzi, în mare parte sunt opera dumneavoastră! Dumneavoastră mi-ați întins mâna, ați venit la București să mă cereți să candidez la Arad pentru Senatul României, în virtutea dumneavoastră am ajuns în America, în virtutea atâtor oameni plecați din acest colț de țară în America am ajuns apoi la Casa Albă, unde am fost primit de Președintele Bill Clinton și iată că acum, în virtutea unui ziarist arădean mi-a apărut o carte, pe care o lansăm astăzi!

Când am plecat la școală din satul meu, din familia noastră modestă de țărani, nu aveam nici măcar o valiză (un cufăr cum îi spunem noi), nu aveam mai nimic, preotul satului mi-a dat cufărul lui, cu care a fost la studii! Apoi o țărăncă mi-a cusut o cămașă mai acătării decât cele de căneapă pe care mi le făcea mama, sârmana, și așa am plecat din sat! Ani de zile întotdeauna când mă apropiam de obiecte, dădeam de urma altuia, care, cu bunăvoința lui, m-a ridicat și m-a împins la învățătură! Astăzi, așa faceți și dumneavoastră! Vă mulțumesc pentru că mă împingeți oarecum în față să fac ceva folositor pentru țara noastră. Mulțumesc din toată inima pentru aceasta! Așa este, ai prieteni, ai apropiați, ai legături sufletești cu oamenii, faci ceva! Nu ai aceste legături, nu poți face nimic! Eu nu aș fi putut publica această carte din veniturile mele, în condițiile vitrege pentru cultură de astăzi! Dacă nu am fi prieteni din tinerețe, dacă nu mi-ați fi dat mâna, nu aș fi putut face nimic! Vă mulțumesc din toată inima pentru această mână întinsă pe care mi-ați dat-o, ca ardeleni și ca români! Inclusiv dumneavoastră domnule Prefect, care ați venit de bună voie, apoi domnule Primar, domnule Florin, tuturor celor care vă aflați în

această sală istorică, și ție, iubite frate Emil!

Ce am vrut să fac eu în fond și ce fac tot timpul? Vreau să fac o orientare! Iorga spunea că în fiecare moment istoric există o anumită orientare și că e bine ca cel care o nimereste, să meargă pe ea! Pentru mine America a fost o mare descoperire! Am avut, recent, o discuție cu Episcopul Maramureșului, la Baia Mare: acum românii trebuie să înțeleagă că astăzi, fără America, nu pot face mare lucru! Ca să ieșim din umbra imperiului rusesc, care vrea să se refacă, fără America nu se poate face nimic! Am fost foarte bucuros când sondajele de opinie de la sfârșitul anului 1993 au arătat că peste 30 la sută din populația României este orientată spre America! Abia unu la sută a rămas cu Rusia! Apoi 16 la sută se orientează spre Germania. Sigur că aceste sondaje de opinie variază, dar, oricum, este o orientare fermă a poporului român spre America! Dacă prin cărțile mele și prin atitudinile pe care le-am luat la televiziune, măcar cu unu la sută am favorizat această orientare, pe care continui să cred că este cea mai bună pentru români, voi fi mulțumit și vom fi cu toții mulțumiți pentru aceasta. Un lucru este clar: America merge cu Isus Hristos!

Alaltăieri m-am întâlnit cu ministrul nostru de externe, cu domnul Teodor Meleșcanu, care este tot arădean, pentru a pregăti călătoria pe care o voi face în America, întrucât din nou am fost invitat de către Președintele Americii la Săptămâna de Rugăciuni a acestei țări. Cu prilejul amintit, ministrul nostru de externe spunea că românii încă nu înțeleg, în mare parte, că America-i condusă de creștini! Acolo nu poți ajunge în funcții înalte dacă nu îți declari credința! Pentru mine a fost o mare descoperire să aflu că în fruntea tuturor instituțiilor în America se află oameni cu frica de Dumnezeu! Când am văzut că Președintele se roagă și că este pândit în fiecare duminică dacă își ia Biblia și nevasta și se duce ori nu la Biserică, am rămas profund impresionat. Dacă nu ar face acest lucru, poporul imediat s-ar întreba ce fac conducătorii noștri, de ce se îndepărtează de Biserică!? America este singura națiune de pe pământ preocupată de strategia lui Isus

(continuare în pagina 12)

Arad, 22 ianuarie 1994

Ioan ALEXANDRU

DIALOGURI CU IOAN ALEXANDRU

Oglinda unui senator

Viața dă, de multe ori, semne (ciudate) de bine prevestitoare. Să tot fie vreo douăzeci de ani de când, într-o dimineață, la țărnuțul mării, ne întâlneam trei oameni. Întâlnirea era, de fapt, una de rămas bun, fiindcă doi dintre noi plecam spre casele noastre, cel de al treilea urmând să mai petreacă oarecare vreme la țărnuțul acela fericit de mare (și care, iată, a devenit, astăzi, parcă, tot mai îndepărtat). Rămasul mi-a dăruit un fir de busuioc - „I-al, mi-a spus, e sfințit și vă va ocroti drumul vostru!”. Până la Constanța, într-un autobuz aglomerat, am avut mai mult ochii pe firul de busuioc decât pe bagaje. Oamenii din jur simțeau de bună seamă mireasma neașteptată într-un asemenea loc și nu dădeau buzna peste mine. În avion, mireasma cea minunată a adus liniște celor speriați de clătările bruște iscate de te miri ce fel de curenți aerieni. Însfârșit, la Arad, un șofer de taximetru s-ar fi mulțumit, drept plată, cu firul de busuioc (care în loc să-și piardă din mireasmă, și-o tot sporea). N-am făcut târgul și firul de busuioc se află și acum pe masa mea de lucru. Chiar dacă s-a mai împuținat, e tot frumos, iar în unele nopți ajunge doar să-l privesc și atunci, minune, își redobândește aleasa-i mireasmă.

Cel care-mi dăruise firul de busuioc era (încă de atunci) un mare poet, pe numele său Ioan Alexandru. Prietenul care asistase la actul dăruirii era (tot din vremea aceea) un publicist capabil de cele mai surprinzătoare întreprinderi în ale scrisului, pe numele său Emil Șimăndan.

Iată, ne întâlnim acum, în acest spațiu tipografic, nu pentru a depăna (totuși) amintiri, ci pentru a marca lansarea unei cărți. În care oricine din cei care l-au cunoscut pe poet - și i-au prețuit poezia - va descoperi, cu uimire poate, nu pe citorul unei opere literare durabile, ci pe un Ioan Alexandru ieșit cu fruntea sus într-o arenă politică de tot zăbucumată, dispus să se bată până la ultima consecință pentru ideile sale, idei menite să ducă la un mai bun viitor pentru această țară.

La urma urmei, metamorfozarea aceasta n-ar prea trebui să ne mire. Cine nu cunoaște ținuta lui Ioan Alexandru înainte de '89? Bănuiesc că destui îi știu peregrinările pe drumurile țării, cu

„trăistuța” sa împovărată de cărți - unele cu sfinte scrieri, altele cu poezie de cea mai înaltă valoare. Cum tot mulți trebuie să fie aceia care l-au ascultat la întâlnirile sale cu un public mereu fascinat, prin teatre, instituții de cultură, biserică. Un om care-și mărturisea credința fără să țină seama de opreliștile vremii, nu putea sta acum la o parte, adăstând cuminte până la terminarea urzelii din firele destinului acestei țări, fiindcă a făcut destul până acum. Pentru oamenii de aleasă stîrpe, cum e Ioan Alexandru, niciodată nu e prea destul. El e scoborător din acei bărbați ai neamului, ardelenii care la 1918 au simțit că sunt datori „să pună umărul cu toții”.

Emil Șimăndan a avut câteva prilejuri fericite de a sta de vorbă cu Ioan Alexandru: așa s-a născut un „interviu”, apoi altul și când a ajuns la al treilea s-a ivit și ideea unei cărți. Inspirația publicistului nostru e mai mult decât de laudat. Astfel avem o primă mărturisire publică a unui parlamentar român - Ioan Alexandru care dă, de fapt, seamă pentru ceea ce gândește și face el acolo, în Dealul Mitropoliei. De unde, pentru că tot veni vorba, nu auzim întotdeauna ceea ce dorim. ba chiar dimpotrivă, „aleșii” noștri mai uitând de ce au ajuns acolo și pe cine reprezintă ei.

Emil Șimăndan, vădindu-și experiența publicistică, a ales trei momente semnificative (din viața politicianului), împărțindu-și, în consecință, și cartea în tot atâtea părți. În toate, însă, a avut iscusința de a-l incita, de a-i stârni „nevoia de mărturisire”, de a-l pune în plină lumină pe Ioan Alexandru cel de acum.

În prima parte, „Poetul și Revoluția” îl vom reântâlni pe poet, dar pe acel autor al Imnelor care a trăit din plin o revoluție adevărată și care se pregătea să intre, cu vigoare, în politică. Poate unii i-au pus la îndoială unele gesturi publice, socotindu-le cumva, prea încărcate de patetism, prea spectaculoase, urmând un anume ritual. Cine l-a urmărit, însă, cu dreaptă privire (și o cu atât mai dreaptă judecată) a putut culege adevărul. E nevoie să mai amintim, aici, înfruntarea sa cu forțele, dezlanțuite ale sub-pământului care terorizau Parlamentul? Ca și în zilele lui Decembrie (continuare în pagina 15)

Florin BĂNESCU

Șimăndan, poetul Ioan Alexandru și ziarista Valerica Maroș 5) Oficialități arădene: Prefectul Avram Crăciun, viceprimarul Cristian Ilea și primarul Cristian Moisescu 6) De la stânga la dreapta: dr. Liviu Moldovan, prozatorul Florin Bănescu și poetul Ioan Alexandru 7) Ziaști arădeni: Ioan Iercan (dreapta) și Doru Sinaci (stânga) 8) De la stânga la dreapta: prozatorul Florin Bănescu, vicepreședintele Consiliului județean Alexa Achim, poetul și senatorul Ioan Alexandru, prefectul Avram Crăciun și Emil Șimăndan

Pe la sfârșitul toamnei, în sat a apărut un om uscățiv, cu un picior de lemn. Niște femei l-au văzut ieșind prima dată din ograda popii Murău. Purta o căciulă până la gât, mustață pe oală și o barbă ca un caier încâlcit. Se zicea că ar fi un frate de-al preotesei, care a fost jefuit și schilodit de niște răufăcători. De atunci cică a rămas olog și cam într-o doagă. Nu vorbește cu nimeni. Umblă pe ulițele satului ca o arătare, amenințând cu cârja copii care se adună în urma lui. Stă ceasuri întregi în locul acesta de pe malul apei ce țivește pășunea. Se sprijină în cârjă, aprinde pipa și se tot uită undeva în gol, ca în fața unei icoane, pe care numai el o vede.

- Mai bine ar fi murit în satul său, peste deal, nu să vină aici s-o facă pe preoteasă de rușine - zic oamenii. Biata femeie, câte are de pățimit! Un singur băiat a avut și acela a făcut-o de ocară, fugind cu o țigancă. Acum altă năpastă pe capul ei. Dacă e smintit, de ce nu-l internează undeva?

- Ușor de zis, dar e sângele ei - sunt de părere alții. Și-apoi nu face nici un rău la nimeni. Nici după câini nu dă...

După ce apa a curs vreo două săptămâni mănioasă și turbure, ducând la vale scorburi de răchită, spălând tot ce a întâlnit în cale, s-a liniștit și a scăzut la cumpăna obișnuită. Sălciile erau numai mâțșori, iar pășunea verde și crudă, punctată cu flori albe și galbene. Ca și în alți ani, pe malul apei și-au întins lăieții corturile. Nimeni nu știe de unde au venit și unde se vor duce. Poate că nici ei nu știu. Tot la câțiva ani poposesc aici. După două-trei săptămâni, dispar, lăsând în urma lor zdrențe, pene, gunoi de cal, urme de foc. Cât ține popusul, lăieții lucrează vartos. De cum se face ziua și până seara, în jurul corturilor răsună nicovalele.

De data aceasta însă, lăieții și-au înșirat corturile, și-au împiedicat caii și i-au slobozit pe pășune, dar nu și-au mai aprins focurile și nu se mai aude în jurul lor zgomot de fierărie. Un țigan aduce două găleți cu apă, altul vine cu un braț de fân, iar ceva mai departe, un bătrân cu plete lungi, cu pantaloni din catifea vișinie, cu vipușcă galbenă, privește trist în unda apei. Pufăie fără nici un chef dintr-o pipă ruginie. E un bătrân pirpiriu, de ai zice că-l ține doar cureaua aceea lată, bătută în ținte galbene. Dar el e bulibașa, mai marele peste toți lăieții și nimeni nu-i iese din vorbă.

Altădată, bulibașa era hătru, glumea cu lumea și era nedespărțit de gârbaciul său din piele, cu canafuri roșii și coadă de os. Acum parcă nici n-a băgat de seamă că s-a apropiat de el baciul de la stâna din marginea satului.

- Pari posomorât, bulibașo - îi zise baciul.

- Sunt, baciule. Negru mi-e sufletul de necaz. Toți suntem tare mahniiți.

Baciul s-a așezat pe iarba și a scos punga cu tutun. Bulibașa stătea doar pe vine, într-o poziție extrem de incomodă.

- De ce nu te așezi ca lumea, bulibașo? - îl întrebă baciul.

- Așa o să stau și n-o să am odihnă până nu-l prind și nu-l judec după legile noastre.

- Pe cine, bulibașo?

- Știu eu! - oftă bătrânul. O mai ții minte pe Aglaia noastră?

- Fata aceea frumoasă, care a luat pe feciorul popii? Cum să n-o țin minte?...

După ce și mai îndesă niște tutun în pipă, bulibașa depănă trista poveste a Aglaiei. Ținea la ea ca la ochii din cap. O pețiseră feciorii cei mai vrednici din corturi, dar el spunea de fiecare dată că mai este vreme.

- Încă n-a venit sorocul Aglaiei, mai așteptați - îi amăna bulibașa.

Lată însă că, într-o vineri pe la amiază, popa venea cu nevastă-sa și cu feciorul de la târg. A oprit căruța în fața corturilor, vrând să cumpere preotesei un cazan

de fierț rufe. Atunci a apărut Aglaia în deschizătura cortului bulibașei, potrivindu-și în păr o ghiorghină. Și a fost destul să li se întâlnească privirile că feciorul popii s-a aprins ca un jăratec, iar Aglaia a tresărit cuprinsă de un tainic fior. Se pare că popa a simțit ceva. Încrunță din sprâncene, așa cum făcea întodeauna când era nemulțumit, dând bici cailor.

- E scump, preoteasă - se justifică el. E scump. Apoi ceva mai târziu: Tu ce zici, Radule?

Radu nu l-a auzit. Era în trăsura, spate-n spate cu tatăl său, dar inima lui, întreaga lui ființă rămăsese la deschizătura cortului, de unde Aglaia îl petrecea cu privirea.

În zilele următoare, s-a tot ținut în preajma nomazilor, cochetând cu Aglaia, până când a dat peste ei bulibașa. Gârbaciul a șuierat atunci năpraznic, dar Radu a sărit asupra bătrânului, strivindu-l cu totul în brațele-i vânjoase.

- Să n-o lovești, bulibașo, că Aglaia e a mea! A mea

Sunt patru ani din acea dimineață de când au plecat nomazii în drumul lor fără de sfârșit. Cărdul de căruțe cu coviltire o apucă pe ulița cu plopi, urcă dealul alb de calcar, apoi prinse a coborî la vale, tot pe firul apei, în tropotul întins al cailor odihniți. În fruntea convoiului, bulibașa cu greu își stăpânea pagii dorinici de ducă, iar sub coviltirul său erau cei mai fericiți dintre pământeni. După primul pâlț de brazii, caravana a dispărut. Pădurea abia trezită prelua sunetul de clopot al căruțelor, transmîndu-l multiplicat depărtărilor...

Pentru bulibașa și pentru întreaga ceată a lăieților Radu devenise Romel. Își lăsase și el plete, îngrijea de cai și făcea dragoste cu Aglaia.

Sunt patru ani de atunci și Aglaia nu mai este, Radu a dispărut iar ceata de lăieți îl caută în toate satele și orașele, trimițând iscoade prin târguri, pretutindeni unde bănuiesc că ar putea să dea de el...

- A fost între ei o legătură pe care noi n-o putem înțelege, baciule, continuă bulibașa. Se alipise de noi ca un păcat și era blând până când a intrat în el viermele care l-a făcut neom.

... La marginea drumului, drept în fața corturilor, a apărut ca din pământ omul cu picior de lemn. Nimeni nu-l bagă în seamă. Nimeni nu-i știe povestea. Dacă s-ar apropia cineva de el și l-ar cerceta cât de cât, ar vedea că pe obrazul său uscat se preling lacrimi de sânge.

Și poate ar mai vedea că barba, mustățile, piciorul de lemn nu sunt decât o mască. O mască pe care o poartă din acea noapte năpraznică când a terminat cu Aglaia, dar și cu el.

Stă rezemat în cârjă și numai el o vede pe Aglaia în deschizătura cortului, așa cum era ea cu ochii mari, negri, cu gura cât o vișină, cu mersul ei de zână. Ca un film i se desfășoară toate acele clipe de dragoste cu Aglaia. Apoi acel vierme care i-a încolțit în suflet și l-a ros până când a rămas gol. Îl macina regretul după cele lăsate acasă, în altă lume. Viața îl chema înapoi prin toate fibrele ființei sale, dar el nu se putea dezlipi de lângă Aglaia. Îl chinuia dorul după o crte, oricare de pe polița de acasă, iar o cămașă curată, cu gulerul scrobrit, i s-ar fi părut o binefacere. Aparatul de radio, mașina de ras, becul electric - toate îl trăgeau irezistibil din lumea în care se scufundase. Nu era lumea lui și nu-l putea primi. N-o putea suporta. Ieșea noaptea și rătăcea în neștiri pe câmpuri, până cădea frânt de oboseală. Ațipea și atunci i se arăta satul așa cum era el, cum îl știa el din copilărie, sat cu case frumoase, cu oameni harnici și așezați, care îi răspundeau respectuos la salut. Tresărea gemând:

- Să fugim în lume, Aglaie! Să fugim departe de tot!

- Lumea mea e aici. Eu n-am altă lume - îi răspundea Aglaia. Dacă vrei, mor pentru tine, dar tot în lumea mea mor...

Cum să fi renunțat ea la focul care ardea până târziu în fața cortului, la pârăul rece în care-și spăla fața, la bulibașa, care-i era mai mult decât un părinte? Era lumea ei, din care nu se putea desprinde.

Cu fiecare zi, Romel se usca tot mai mult. Ochii îi ardeau ca doi cărbuni aprinși. Toți credeau că se pârădește de prea multă dragoste cu Aglaia, dar el ardea, se consuma văzând cu ochii după lumea care-l rechema și căreia nu i se mai putea opune.

Într-o dimineață, văzând că din cortul de alături nu iese nimeni, bulibașa trase pânza înlături și atunci o văzu pe Aglaia într-un lac de sânge, iar Romel nicăieri...

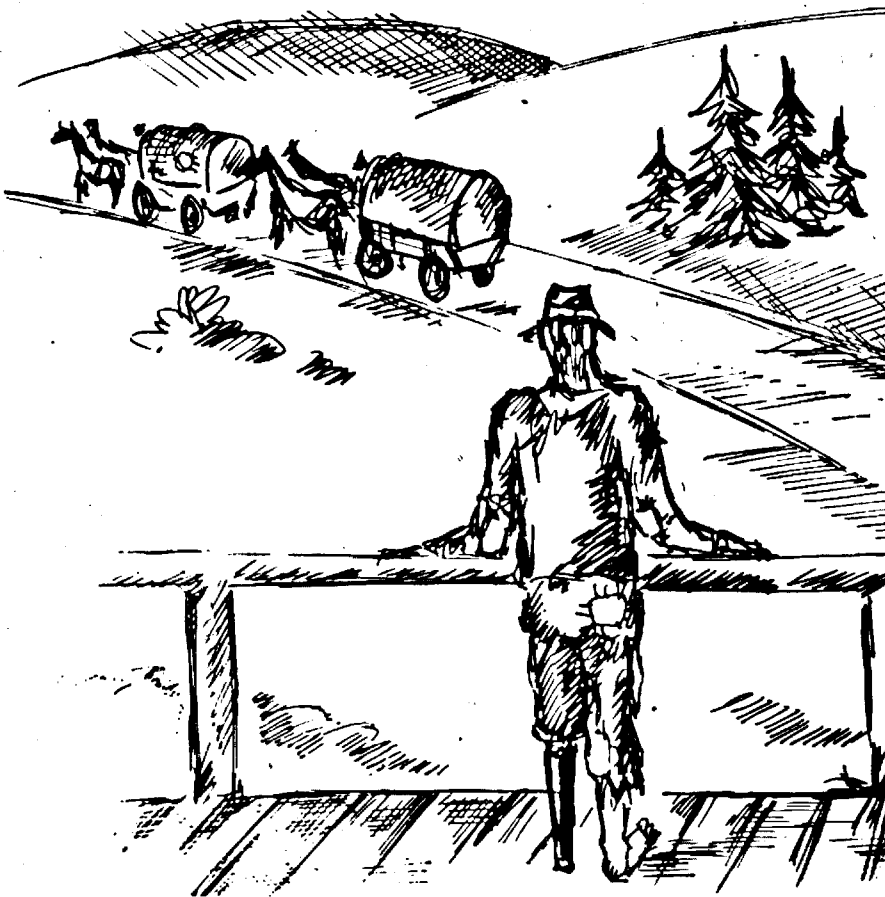
- Vei muri și tu după legea noastră! - spuse sfârșit bulibașa.

De atunci îl caută mereu peste tot și el e chiar în fața lor și nu-l văd. E și nu e, fiindcă nui nici într-o lume, nici în alta.

Nu-i nici Radu, nici Romel, ci omul cu picior de lemn. Omul care s-a anulat singur...

SENS INTERZIS

Povestire de Ioan Borșan

Ilustrație de Ioan Groza Kett

pentru todeauna! Trebuie să mi-o dai de nevastă, mă auzi? trebuie să mi-o dai! Spune că mi-o dai!

Cutremurat de cele auzite, de forța și curajul drăcesc ale tânărului, bulibașa se dădu câțiva pași îndărăt. Așa ceva nu s-a mai întâmplat niciodată. Un fecior de popă să ia o țigancă? Asta nu îngăduie legile țigănești. Când a luat gârbaciul și cureaua cea lată din mâna răposatului bulibașă, i s-a transmis și porunca de a nu înstrăina pe nimeni din neamul lor, de a ocroti în cortul său numai pruncii de lăieți rămași fără părinți. De atunci s-au scurs 25 de ani și el n-a călcat legea. Pe Aglaia a luat-o când era numai de o șchioapă. A crescut liberă ca floarea de stâncă. De când se stinsese nevasta bulibașei, Aglaia era singura lui mângâiere. Acum să rămână și fără ea? Așa ceva nu îngăduie legile țigănești.

- Și dacă rămâne la noi, tato? - îndrăzni Aglaia. A zis că vine cu mine până la capătul pământului, tato. Se face țigan, tato!. Dacă nu-l lași la noi, am să mă usuc de dorul lui și ai să rămâi fără mine...

- Se face el țigan?

- Da, tato. Ai săi l-au fugărit de acasă din pricina mea. Doarme într-o căruță lângă cortul nostru.

- Atunci legea noastră nu e împotriva...

CE ÎNVĂȚĂTURI POT OFERI SOCIETĂȚII TRANZIȚIILE ECOLOGICE?

Vocabula „tranzitie” se află astăzi pe buzele multora dintre noi, dar mai cu seamă pe cele ale politicienilor și economiștilor, privind-o fiecare prin prisma sistemului propriu de idei. Pentru unii cuvântul „tranzitie” pare a fi un miraculos panaceu dăruit cu însușiri magice capabile să ne salte fără eforturi într-o bunăstare materială demult visată, pentru alții dimpotrivă, el este o odioasă scormire menită să tulbure inertă stare de lucruri atât de conformă mentalităților de a nu avea inițiative, de a nu te împovăra cu răspunderi. În pofida acceptării sau respingerii conceptului în cauză, procesele de tranziție au fost proprii lumii viului de la nașterea ei, de acum 3-4 miliarde de ani dacă ținem seama de datele științelor exacte (fizică, paleontologie, biologie) și până în zilele noastre.

Printre multiplele prefaceri pe care și le-a îngăduit viața de pe Terra, cele mai interesante prin perspectivele pe care le dezvoltă societății, sunt, fără de îndoială, „tranzitiile ecologice”. Ce este o tranziție ecologică? Nimic altceva decât un proces de o complexitate variabilă de la un caz la altul prin care se realizează trecerea de la o stare a unui ecosistem spre o altă stare a acestuia sau, în momentele cruciale pentru marile schimbări de ansamblu, o tranziție reprezintă întreaga succesiune de la un tip de ecosistem la altul. Ecologul aplecat asupra desfășurărilor din sistemele naturii poate distinge, în funcție de sensul și durata lor, mai multe categorii de tranziții ecologice. Ele fi pot fi ca sens regresive ori progresive, iar ca durată lente ori rapide. Tranzitiile ecologice progresive conduc totdeauna spre o multiplă dezvoltare ecologică, cele regresive la grave regresii ecologice adeseori finalizate prin dispariția unui anumit ecosistem sau chiar a vieții de pe arii întinse. Tranzitiile ecologice lente se datorează îndeosebi acțiunii unor forțe interne care operează prin reacomodări și adaptări continue la o ambianță dată ce pot să dureze ani ori decenii, dar mai frecvent secole și milenii. În opoziție cu acestea, tranzițiile ecologice rapide pot fi determinate fie de colapsuri interne, fie de factori externi favorizanți, transformările din cadrul lor succedându-se cu pași iuți sau prin salturi bruște.

Tranzitiile ecologice au fost investigate îndeosebi de antropologul american J. W. Bennett în cunoscuta sa monografie „The ecological transition. Cultural Anthropology and Human Adaptation”, apărută acum două decenii (1976) în prestigioasa editură „Pergamon Press” din Oxford. Nu este locul să stăruim aici asupra bogatului material factual temeinic analizat de acest autor. Una din întrebările pe care și le poate pune oricine se află în afara cercului de interes al științelor naturii, și în particular al ecologiei, este dacă legile ce guvernează tranzițiile ecologice sunt aplicabile și în cazul societăților umane. Răspunsurile la această întrebare, evident, pot fi diferite în dependență de modalitățile în care sunt concepute universul și existența de fiecare dintre noi. Cu cât există mai multe puncte de vedere în această privință, chiar contradictorii, cu atât lumina aruncată asupra procesului de tranziție socială ne va putea dezvălui mai multe detalii absolut necesare pentru înțelegerea ei și pentru adoptarea de urgență a unor atitudini psihologice și decizii practice care să catalizeze înlăptuirea tranziției și să scurteze durata ei.

Din punctele de vedere ale biologiei, ciberneticii și teoriei generale a sistemelor între feluritele niveluri de organizare ale lumii materiale există diferențe cantitative și calitative, dar pe un plan foarte general și pe un înalt grad de abstractizare se manifestă și unele similitudini de ordin fundamental. Conform teoriei izomorfismelor, dezvoltată mai mult de

matematicieni, aceleași legi generale, dar cu anumite particularități sau diferențe specifice, trebuie să stăpânească atât devenirea prin tranziții a ecosistemelor naturale, cât și procesele similare evidente pe plan social.

În acest gen de comutări din aria ecologicului în aceea a antroposociologiei trebuie să ținem seama de câțiva factori specifici umani. În timp ce o tranziție ecologică decurge de la sine datorită „jocului” dintre genofondurile sau informațiile genetice ale speciilor ce compun ecosistemele și factorii din ambianță cu acțiune strict deterministă sau strict aleatoare, o tranziție socială este mereu inconștient sau conștient influențată de dorințele lui „antropozoon politikon” („omului animal social”), dorințe care pot fi benefice ori malefice pentru procesul în cauză. Voluntarismul deciziilor în sensul cerut la un moment dat de o tranziție socială (îndeosebi economică și politică) este totdeauna benefic; împotriva sensului este constant malefic, prelungind îndeobște faza dureroasă a tranziției. Mentalitățile și istoria lor de asemenea constituie factori ce interferează cu mersul neted al unei tranziții sociale, de regulă prelungind-o.

Asemenea tranzițiilor ecologice tranzițiile sociale pot fi retrogressive sau pozitive. O regresivitate socială se poate recunoaște prin dezarticularea complexității vieții sociale, tendința de anulare a diversității naturale prin impunerea de la centru cu forța a uniformității și omogenizării societății și prin alte particularități. Rezultatul unor astfel de acțiuni voluntariste dictate de la un centru de putere este o societate totalitară, reduționistă, în esență închisă, fără de retroacțiuni reglatoare și în cele din urmă fără nici o perspectivă de evoluție. Opusul regresivității sociale îl constituie cea societate al cărei complexitate crește și se stabilizează cu scurgerea vremii, a cărei diversitate economică, politică, religioasă și culturală se argumentează în timp eliminând uniformizarea și înlocuind omogenitatea cu eterogenitatea. Rezultatul firesc a unor astfel de tendințe este geneza unor societăți complexe, deschise, de esență cibernetică permițând manifestarea a numeroase retroacțiuni ce favorizează și determină o benefică evoluție.

Ecologia socială, ținând comparativ seama de particularitățile tranzițiilor ecologice și ale celor sociale poate să ofere câteva învățături pentru modul de a desăvârși tranziția noastră cea de toate zilele cât mai rapid posibil. Primul lucru care se cere într-o astfel de întreprindere este de a ști de unde pornește această tranziție socială și unde dorește să ajungă. Startul l-a constituit o societate reduționistă exprimată printr-o

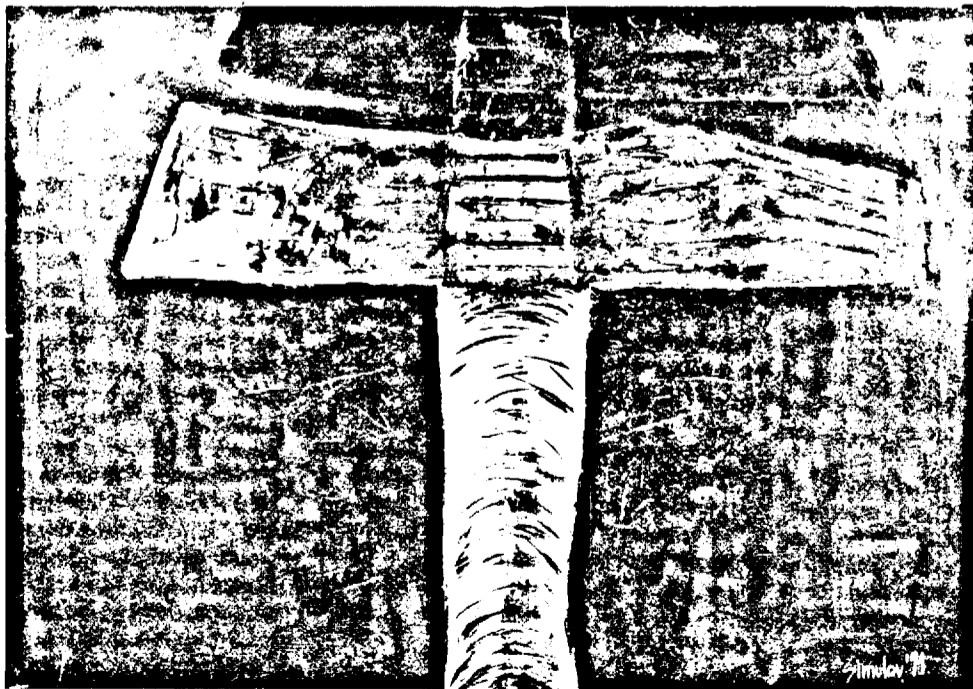
singură ideologie, un singur tip de economie, cea etatizată, și un singur partid politic, ținta ce trebuie atinsă este o societate complexă sau pluralistă, reprezentată prin libera circulație a ideilor, deci deschisă, apoi prin existența unei economii private diversificate și a unui pluralism politic.

Cum se poate realiza o astfel de tranziție? Apelând iarăși la modelul natural, ecologii ne pot spune că tranzițiile ecologice din ecosisteme depind de o mulțime de factori din care doi sunt determinați: cantitatea de energie circulantă într-un ecosistem și mulțimea retroacțiunilor de natură informațională posibil a se manifesta în ecosistem. Ceilalți factori pot să fie stimulatori sau inhibitori ai procesului în dependență de circumstanțe. Pe un plan foarte general aceeași schemă de activare a proceselor este valabilă și în cazul unei tranziții sociale. Pentru ca aceasta din urmă să fie grăbită și cât mai puțin dureros simțită de indivizii care compun societatea este necesar ca „intrările” (input-urile) energetice în cea societate să fie cât mai mari. Echivalentul la nivelul social al „intrărilor energetice” îl constituie capitalul venit din afară. Deci durata unei tranziții poate fi cu atât mai scurtă cu cât societatea aflată în tranziție atrage capitalul din exterior și îi înlesnește pe toate căile posibile circulația.

Fiindcă o societate complexă naturală, capitalistă dacă vreți, nu poate funcționa fără retroacțiuni („feedback-uri”) economice, politice și culturale este de asemenea necesar ca ea să asigure procesul de cibernetizare sau deschidere prin circulația extrem de liberă a informațiilor corecte și de scoaterea din circulație a celor false. Existența societății cibernetizate sau deschise presupun cu o strictă necesitate dezvoltarea, în egală măsură cu puterea, a opoziției. Aceasta din urmă într-o societate deschisă, complexă și cibernetizată nu poate fi niciodată considerată un dușman - dușman de clasă ce nu te lasă în pace să trăiești sau să guvernezi - ci un partener loial cu rolul practic de neînlocuit al unui fin reglator al vieții economice, politice și culturale.

Fără de îndeplinirea acestor deziderate absolut de trebuință pentru realizarea unei societăți deschise, complexe și democratice nu este posibilă o tranziție ușoară și rapidă. În lipsa lor tranziția se poate prelungi indefinit spre reaua stare și amărăciune a celor conduși. Rămâne ca în perfectă cunoștință de cauză, alegătorii să selecteze opțiunile potrivite desfășurării rapide a tranziției sociale debarasându-se conștient de toate mentalitățile vetuste.

Viorel SORAN

Icoanele ortodoxe

Oricât ar părea de neverosimil, frumusețea icoanelor din răsăritul Europei este o descoperire care aparține timpului nostru. Trecuți prin marea lecție de artă a Renașterii, occidentalii au considerat icoanele noastre niște subproduse artistice, rezultate din stângăcie, lipsă de stăpânire a meșteșugului și naivitate. Când guvernul sovietic a încercat să vândă în 1918, un număr de icoane de mare valoare, din tezaurul vechii Rusii, pentru a-și umple golurile bugetare, oferta sa n-a stârnit nici un ecou. Abia în anul 1950 muzeul Luvru a achiziționat câteva icoane și acest început s-a dovedit de bun augur. După această dată, interesul pentru icoane a crescut brusc, generând o adevărată modă. Colecționari de pretutindeni s-au străduit să le obțină pe căi diferite, uneori sfidând legile țării în patrimoniul cărora se aflau aceste valori. Dintr-o dată icoanele au devenit obiecte de artă de un gust foarte rafinat, în întregime despuiate de semnificația lor religioasă, apreciate aproape exclusiv în funcție de calitatea lor artistică, stabilită pe criterii estetice. Și totuși, cât de secundare fuseseră, la origine, aceste considerații! Multe secole, pictorul de icoane nu a avut conștiința de a fi un artist în accepția actuală a termenului. El se credea un simplu instrument al harului divin. Pentru ca acest har să se poată manifesta el se pregătea îndelung prin post și rugăciuni, curățându-se astfel de tot ce e lumesc și supus păcatului. Munca lui devenea un act religios, iar rezultatul acestei munci, icoana, dobânda un caracter aproape impersonal. De aceea, cu foarte rare excepții pictorii de icoane nu s-au semnat pe lucrările lor, numele rămânându-le necunoscute. Lepădarea de sine, de tot ce este corporal și material, respingerea notelor individuale era ajutat de aplicarea corectă a unor canoane picturale cuprinse în „erminii”, adică manuale de pictură în care erau descrise cu mai multe sau mai puține detalii chipurile și atitudinea personajelor sfinte, forma părului și a bărbii, costumul și atribuțiile lor distinctive. De fapt, chiar termenul grecesc, „ikon”, înseamnă chip, adică portret. Icoana ortodoxă nu e altceva decât un portret idealizat care conduce gândul spre lumea de dincolo a esenței divine și a prototipurilor. Ea provoacă credinciosului contemplația, adică ruperea de contingent, de „toată grija cea lumească” pentru

a trăi o clipă întru sfințenie. În concepția ortodoxă icoana ne apare ca un intermediar între om și Dumnezeu, un mijloc prin care creatura se pune în contact cu Creatorul. Doctrina ortodoxă despre icoană a fost elaborată de-a lungul unor secole de dezbateri furtunoase. Primii creștini au trăit într-o lume determinată de influențe foarte diverse. Să nu uităm că cei dintâi convertiți la creștinism au fost evrei. Aceștia au fost marcați profund și mult timp de tradiția Vechiului Testament. Porunca lui Moise suna aspru în sufletele lor: „Să nu-ți faci chip cioplit și nici un fel de asemănare a nici unui lucru din câte sunt în cer, sus și din câte sunt pe pământ, jos și din câte sunt în apele de sub pământ!” (Ieșirea, 20, 4). Ostilitatea evreilor față de „chipul cioplit” a crescut odată cu ura lor față de romanii cotropitori care impuseseră cultul împăratului reprezentat de statuia sa. Pe de altă parte, în Grecia, unde creștinismul a pătruns foarte curând, zeul și statuia sa se confundau. Poporul de rând era convins că zeul sălășluia în statuie. Respingând această concepție, noii încreștinați din această zonă au condamnat firesc și imaginile artistice ale zeilor, considerându-le semne de idolatrie, mărturie ale lumii păgâne pe care abia o părăsiseră. Dar extinderea creștinismului în zone din ce în ce mai îndepărtate, unde adorarea imaginilor sfinte constituia un fapt comun, a determinat un alt orizont spiritual. Omul simplu simțea nevoia unei manifestări materiale a credinței sale. Această necesitate a determinat un adevărat curent popular în favoarea icoanelor, curent de care biserica creștină a trebuit să țină seamă. În veacul al IV-lea, figuri luminate ecleziastice, în frunte cu Vasile cel Mare, Grigorie din Nazians și Ioan Gură de Aur, cei trei ierarhi pe care biserica ortodoxă îi sărbătorește în ziua de 30 ianuarie a fiecărui an, au pus bazele dogmatice ale cultului icoanelor. Treptat, icoanele dobândesc acea înfățișare specifică, inconfundabilă care constituie caracteristicile „stilului bizantin”. În elaborarea acestui stil au intrat multe elemente formale din arta păgână, în special din cea greco-romană, printre care chiar acea „idealizare”, acea „infrumusețare” a liniei și conturului figurilor, dar dacă formele sunt asemănătoare, expresia este total diferită deoarece substanța spirituală este alta. Dacă arta antică greco-romană promova contopirea armonioasă dintre corp și spirit, concepția creștină disociază corpul de spirit și proclamă primatul spiritului, iar

Foto: Nedelcu Popovici, Delsis, 1743 (Colecția Episcopiei Ortodoxe Arad)

corpul „materia”, decade într-un rang inferior deoarece poartă pecetea „păcatului originar”. Plămădită în imperiul bizantin, arta icoanelor a iradiat în toate statele tinere de atunci, care au adoptat modelul politic al Bizanțului, preluând totodată formele cultului creștin ortodox. Au apărut adevărate „școli naționale” de pictură, având caracteristici proprii. Unele școli, cum este cea rusească, au creat modele sensibil diferite de cele originare. Este suficient să amintim diversitatea de înfățișări ale Sfintei Marii în icoane celebre azi: Maica Domnului de Vladimir, de Smolensk, de

Kazan, de Suzdal etc. Iconografia s-a îmbogățit cu „sfinți naționali”, cum sunt Boris și Gleb la ruși sau Simeon și Sava la sârbi. După exemplul acestora, dar e drept, mult mai târziu, am început și noi, românii, să reprezentăm sfinții noștri. În spiritualitatea românească, icoana ortodoxă continuă să-și păstreze dubla sa semnificație, fiind în același timp obiect de cult și de artă, instrument de legătură cu Dumnezeu și purtătoare de frumusețe.

Horia MEDELEANU

Cuvântul poetului

(urmare din pagina 8)

Hristos! În această țară, Biblia este citită și prelucrată pe capitole! De exemplu acum, la această nouă invitație pe care o am în America, la Săptămâna de Rugăciuni a Președintelui acestei mari țări, se vor discuta primele cinci versuri din Predica de pe Munte! Vom discuta Capitolul V din Matei. Toată America va discuta primele cinci versuri din Evanghelie. Pentru aceasta se pregătesc teologi, se pregătește Președintele, se pregătesc invitații, generalii de armată care vor fi prezenți, cu toții se pregătesc pe primele cinci versuri ale Evangheliei! Ce minunat ar fi ca și noi, când ne întâlnim, periodic, în lucrările noastre să discutăm mai întâi pe câteva versuri din Scriptură și pe urmă să vedem ce avem de făcut pentru refacerea economiei țării! America este un exemplu în acest sens pentru foarte multe state ale lumii! De mai multe ori v-am vorbit, cu respect și iubire, despre românii care influențează

ei înșiși America prin credința lor puternică, pe care au dus-o de acasă și au crescut-o acolo! Întorcerea la Isus Hristos, pe care a cerut-o Vasile Goldiș, în 1924, în Senatul României, spunând: Fraților, întoarceți-vă la Isus Hristos, că fără el renașterea României nu este cu putință! - este deosebit de actuală, cuvintele marelui om politic Vasile Goldiș se potrivesc la tot ce face America! Noi nu suntem străini față de această orientare. În România au fost două tendințe mari: A fost orientarea spre Franța și orientarea spre Germania. Aceste două mari orientări au dat literatura română, au dat filosofia română. Astăzi problemele au evoluat. Când era întrebare Pârvan, care este problema numărul unu al României, acesta a spus: ideea romană! Atunci era foarte bună, deoarece ieșeam de sub slavii! La ora actuală problema numărul unu este ideea apropierei de America! Să dea Dumnezeu, aș fi foarte fericit să existe și o altă cale, o altă soluție, dar ea nu există! Am pierdut războiul, am ieșit din el așa cum am ieșit, pentru că nu am fost niște

oameni care au avut orientarea aceasta! Știu că Iorga a murit cu gândul că trebuia să ne apropiem de ei! Dar a fost prea târziu. Am fost omorâți și iată unde am ajuns!

Apropierea noastră de America înseamnă în primul rând apropierea de Evanghelia lui Isus Hristos. E un lucru vital pentru viitorul României! Vom renaște pentru că nu ne apropiem de ceva care ne este străin! Ne apropiem de ceva ce noi înșine am construit în America. Aceasta este credința vie și puernică, pusă în practică inclusiv pe plan economic! Știți cum am ajuns eu în America, la Săptămâna de Rugăciuni a Americii? Am spus în Parlament că Armata română trebuie subordonată Bisericii, Patriarhiei! Când am făcut această afirmație, a sărit presa în aer! Cum să subordonăm Armata României Bisericii? Însă americanii au publicat imediat gândul meu și m-au invitat la Pentagon ca să îmi arate că 152 de preoți conduc de fapt cea mai mare armată a lumii! I-am spus domnului ministru Spiroiu să nu se joace cu aceste lucruri! Armata dacă nu este condusă de preoți, nu are nici o vlagă! Să nu se uite că armata română a fost puternică în vremea în care preoții cu crucea în frunte erau și

militari! Lucrurile acestea nu sunt de răs, cum mai cred unii în mod greșit! Ateismul comunist a inoculat niște idei în capurile oamenilor că totul este condus de materie, de oameni tirani! Dar acest lucru nu este valabil. Și este de datoria noastră să o arătăm! Că vor râde, în continuare, unii de noi, e treaba lor, dar iată că ideile noastre deja circulă tot mai mult, și încep să fie luate în serios!

Repet, sunt foarte bucuros că am găsit printre dumneavoastră niște oameni care să sponsorizeze cartea pe care am lansat-o astăzi în această sală istorică, „Iuliu Maniu” din Arad, o carte care, în mod sigur, va avea o importanță în sufletele noastre.

În continuare aș dori să vă mai prezint încă o crată, pe care am lansat-o cu trei zile în urmă la Chișinău, o carte teribilă, de mare vibrație patriotică, ce se intitulează „Lupta continuă”, în care sunt adunate toate cuvintele pe care le-a rostit Ilie Ilașcu de-a lungul înscenării judiciare de la Tiraspol, aflat în prezent în stare de condamnare la moarte!

NOTA REDACȚIEI: Asupra volumului „Lupta continuă” de Ilie Ilașcu, vom reveni cu un alt prilej.

Colaborarea lui Ioan Slavici în publicistica arădeană

Ori de câte ori este vorba despre Ioan Slavici, gazetarul, gândul ni se îndreaptă în mod spontan spre Tribuna din Sibiu. Acolo dânsul a fost printre ctitorii de epocă și a modelat profilul uneia dintre cele mai importante gazete din istoria presei românești. Inuși Slavici considera la un moment dat că Tribuna din Sibiu este „cea mai scumpă dintre creațiunile” sale. I) Dar activitatea gazetărească a lui Slavici nu se rezumă numai la perioada sibiană. Ea este cu mult mai vastă și mai complexă. Și am îndrăzni să afirmăm că în multe privințe activitatea de la Tribuna din Sibiu nici nu reprezintă de fapt perioada de vârf a gazetarului Ioan Slavici.

Înainte de Tribuna din Sibiu, Ioan Slavici a desfășurat o activitate destul de remarcabilă la ziarul Timpul, unde prezența sa poate fi întâlnită, cu o bună frecvență, mai ales în anii 1876 - 1879. În aceeași perioadă el poate fi întâlnit adeseori în paginile Telegrafului Român. După părăsirea redacției Tribunei din Sibiu, și până la apariția Tribunei poporului din Arad, Slavici poate fi întâlnit adeseori în paginile Voinței naționale și mai ales în cele ale Corespondenței Române, iar prin anii 1902 - 1903 și în cele ale gazetei: „Apărarea națională”.

Din 1910, când se produce fatala cotitură în activitatea lui Ioan Slavici, el colaborează în mod substanțial la Lupta, Minerva, Ziua și Gazeta Bucureștilor. În afară de aceste publicații, între anii 1871 - 1925, - deci pe un interval mai lung decât o jumătate de secol, numele lui Ioan Slavici poate fi întâlnit în mod sporadic și în alte numeroase publicații românești ale vremii. Față de această îndelungată activitate gazetărească, Tribuna din Sibiu reprezintă doar o etapă relativ scurtă - șase ani de zile, 1884 - 1889. Și chiar dacă anii aceștia îi sunt dedicați exclusiv Tribunei sibieni, alte perioade din activitatea de gazetar a sibiianului pot să tragă tot atât de greu în cumpăna vieții sale.

Ne referim în mod concret la colaborarea lui Ioan Slavici la Tribuna poporului, și mai apoi Tribuna, din Arad, activitatea care ni se pare, nu a intrat suficient în atenția cercetătorilor care s-au ocupat de activitatea lui Ioan Slavici.

Deși Slavici nu a făcut parte în mod direct din redacția Tribunei din Arad, prin legăturile strânse pe care el le-a avut tot timpul cu arădenii, cât și prin colaborarea sa destul de îndelungată și foarte pregnantă la Tribuna din Arad, el a jucat un rol foarte important în viața acestei gazete, contribuind nu numai la ridicarea prestigiului ei, prin colaborările sale, ci și la fixarea orientării ideologice a Tribunei. Credem că se poate afirma, fără nici o exagerare că activitatea lui Slavici la Tribuna din Arad este tot atât de importantă, ca și cea de la Tribuna din Sibiu, și socotim deasemenea că etapa Tribunei arădene poate fi considerată chiar perioada cea mai importantă din toată activitatea ziaristică a lui Ioan Slavici.

Există mai mulți factori care concurează la susținerea acestei afirmații. Printre aceștia în primul rând este desfășurarea în timp. În această privință perioada arădeană este cea mai îndelungată din toată activitatea gazetărească a lui Ioan Slavici. La Tribuna din Sibiu

scriitorul a lucrat în mod efectiv timp de șase ani, - 1884 - 1889. După 1889 prezența sa în paginile gazetei este cu totul întâmplătoare, în următorii patru ani el publicând acolo doar 4 sau 5 articole.

Față de cei șase ani petrecuți în redacția Tribunei din Sibiu, colaborările la Tribuna din Arad însumează un număr dublu de ani, - 1897 - 1909. Dar nu numai desfășurarea în timp, ci și cantitatea și calitatea materialelor publicate în cele două gazete înclină balanța în favoarea Tribunei din Arad. Ca om de redacție, era normal ca Slavici să publice mai mult în foaia sibiană, întrucât el participa zilnic, în mod nemijlocit, la redactarea ei. Dar nu se întâmplă așa. Numărul materialelor publicate de Ioan Slavici în Tribuna din Arad este mai mare decât cel al materialelor publicate în Tribuna Sibiană. În Tribuna din Sibiu Ioan Slavici publică 119 materiale diferite, dintr care trei sunt opere literare: Pădureanca (apare în continuare în 22 de numere), Păcală în satul lui (în 4 numere) și Polipul unchiului (tot în 4 numere). La Tribuna poporului și Tribuna din Arad, Slavici își publică 122 de lucrări, dintre care șapte cu caracter literar, dacă includem în rândul acestora și amintirile despre serbările de la Putna. Cele șapte opere literare sunt: Corbea (publicată în continuare în 41 de numere), Lîmir împărat (4 numere), Precupeșul (3 numere), Spiru Călin (11 numere), Din valurile vieții (15 numere), O aventură galantă (1 număr) și Serbările de la Putna (în 17 numere). Prin cele șapte lucrări literare, care apar în 91 de numere ale Tribunei din Arad, Slavici poate fi considerat (ca frecvență) ca unul dintre prozatorii de seamă ai Tribunei, apariții mai numeroase decât dânsul având în domeniul prozei doar Ioan Agârbiceanu, care publică în gazeta arădeană câteva zeci de nuvele și schițe, tipărite în aproape 150 de numere ale foii, precum și George Coșbuc, care începând din anul II al Tribunei poporului își publică în gazeta arădeană „Însemnările din istoria neamului” și mai apoi, aproape în întregime, „Povestea unei coroane de oțel”.

Dacă atunci când este vorba de cantitate, diferența numerică este relativ neînsemnată între lucrările publicate în Tribuna din Sibiu și cea arădeană, atunci când este vorba de calitatea articolelor și mai ales de orientarea ideologică, avantajul revine fără nici o îndoială Tribunei din Arad. În Tribuna din Sibiu Ioan Slavici a publicat un număr de 116 articole diferite. Dintre acestea 55 sunt semnate cu numele întreg al scriitorului, 6 cu inițialele I.S., sau numai S., iar 55 sunt neînsemnate. Trebuie remarcat că din 55 de articole semnate, peste 20 se referă la diferite probleme culturale, de educație, sau bisericesti și că abia vreo 30 sunt axate pe teme politice majore. Cele neînsemnate apar, aproape în totalitatea lor (42 din 55) sub titlu generic „Sibiu, la...” și chiar dacă ele conțin bogate și incisive reflexiuni pe marginea diferitelor probleme ce frământau epoca, ele nu se ridică la înălțimea marilor articole politice pe care le-a semnat Ioan Slavici de-a lungul anilor.

Nu același lucru se poate spune despre articolele publicate în Tribuna din Arad. Din cele 116 articole publicate de Slavici în gazeta arădeană, numai două nu poartă semnătura întregă a autorului. Unul dintre ele este semnat doar cu inițiala „S”, și s-ar putea să nu fi fost scris de Slavici, întrucât în acea vreme colabora la Tribuna

poporului, unde a apărut articolul, și Sever Secula, care ar fi putut să-și semneze articolul, așa cum obișnuiau nu numai redactorii, ci și unii dintre colaboratori, doar cu o simplă inițială, respectiv cu litera „S”. Dar celălalt articol intitulat „Legea europeană”, apărut în numărul 29 din 14/27 februarie 1903 și semnat I.S., este fără îndoială a lui Ioan Slavici. Nu numai titlul, pe care Slavici l-a mai folosit și în alte ocazii, dar și ideile pe care autorul le desfășoară în acest articol, fac incontestabilă paternitatea lui Ioan Slavici asupra lui.

Toate celelalte articole publicate în Tribuna poporului și în Tribuna poartă semnătura întregă a scriitorului și sunt tipărite, cu unele excepții, pe prima pagină a ziarului, ocupând de multe ori pagina întregă, sau având continuare chiar în mai multe numere consecutive.

Unele dintre acestea, atât prin înălțimea cugetării și a idealurilor exprimate, prin combativitatea și viziunea politică, eșafodajul de idei și prin patosul lor, pot constitui adevărate modele ale geniului, prin care Slavici se situează printre marii gazetari din istoria presei românești, alături de Mihai Eminescu și Octavian Goga. Articole ca: Noua farsă, Criton, Românii „străini”, Pace și dragoste, Românii și sașii, Politica tribuniștilor, Germanii din regatul ungar, Noi și germanii din regatul ungar, Cestiunea română, Politica românească, Daco - românia, Liberalism și democrație, Cestiunea „românească”, Țăranul român și încă altele care ar putea fi citate, ne furnizează adevărate exemple de virtuozitate gazetărească. Trebuie notat că spre deosebire de articolele publicate în Tribuna din Sibiu, în care Slavici își împărțea talentul între teme cu caracter cultural sau educativ și cele politice, articolele publicate în Arad sunt axate, în marea lor majoritate, mai ales pe teme politice. Apoi mai trebuie remarcat încă ceva. Însăși etapa politică legată de Tribuna din Arad este diferită de cea din Sibiu, marcând un important pas înainte în gândirea social politică a românilor ardeleni.

Cam așa s-ar înfățișa, din punct de vedere statistic, prezența lui Ioan Slavici în paginile Tribunei din Arad. Dar colaborarea sa la această gazetă nu poate fi determinată, în toate subtilitățile ei, numai pe bază de relații statistice. Tribuna din Arad, deși preia într-o anumită măsură o parte din mesajul Tribunei Sibieni, reprezintă totuși o etapă nouă în gândirea social politică a Transilvaniei. Foile lui George Barițiu sunt legate de generația pașoptistă. Activitatea Tribunei din Sibiu marchează epoca pasivismului politic și a Memorandului. În paginile Tribunei din Arad se produc mutațiile ideologice care vor determina o nouă orientare politică, cea a generației Unirii.

Ideea apariției unei mari gazete românești la Arad se întrvede încă de prin anul 1895, când după întemnițarea memorandiștilor, Aradului îi revine rolul de a regrupa forțele Partidului Național Român, rămas fără conducători. De fapt în această perioadă arădeanul Vasile Mangra aproape că se substituie comitetului P.N.R. prin marea agitație pe care o face în popor și prin organizarea la Budapesta, în 1895, a celui binecunoscut „Congres al naționalităților” din monarhia habsburgică, la care pe lângă români participau cehii, slovacii, sârbii și croații.

În corespondența din 1895 purtată de

către Mangra cu diferite personalități politice ale vremii, se află și câteva scrisori care vorbesc despre iminența apariției la Arad a unei gazete românești. Dar această gazetă va apare abia în anul 1897, când, comitetul P.N.R. invocând dreptul de proprietate asupra Tribunei din Sibiu, preia conducerea acestui ziar și scoate din redacție pe vechii tribuniști: Ioan Russu - Sirianu, Ilarie Chendi și Bogdan Duică, încredințând redactarea gazetei altora.

Fără a fi organ al Partidului Național Român, Tribuna poporului, apărută până în 1903 sub direcția lui Ioan Russu - Sirianu, are program național și luptă, așa după cum se menționează în actual zidit în fundația palatului Tribunei, în 1909: „pentru apărarea și reintegrarea națiunii românești, în drepturile ei istorice, pe acest pământ străvechi românesc, pentru izbândă deplină și finală a cauzei sale și pentru stăpânirea deplină și desăvârșită și de veci a limbii, culturii și naționalității românești în aceste părți de locuri”.

Spre deosebire de Tribuna din Sibiu, care alături de lupta pentru unitatea culturală, pe plan politic susținea programul conferinței din 1881 a P.N.R., prin care s-a adoptat pasivismul politic, Tribuna poporului inițiază încă de la început o politică mai revoluționară, militând pentru intrarea românilor în activitatea politică. În paginile Tribunei poporului pasivismul este combătut, iar îndemnul la luptă sunt cât se poate de grăitoare „Nu e vorba să-i facem poporului educație revoluționară. Dar e o datorie să ne purtăm cu toții așa fel ca nimeni să nu mai îndrăznească a-și bate joc de noi... A sta în amonție, a lupta fără ca adversarul să-i pese de ceva, înseamnă a renunța la luptă. Iar poporul care renunță și-a scris singur sentința de moarte”. (19) Articolele în care pasivismul politic este combătut apar deseori, încă din primele numere ale Tribunei poporului. Menționăm doar câteva dintre acestea, apărute în primii ani de existență ai Tribunei poporului: „Pasivitatea și activitatea”, (20) sub un titlu asemănător, „Pasivitate ori activitate” apare un alt articol în anul 1899: (21) pentru ca în numărul următor să apară articolul „În jurul pasivității” (22); Peste puțin timp, în numerele 152 - 157, gazeta publică pe

(continuare în pagina 14)

Lucian EMANDI
Emil ȘIMĂNDAN

Colaborarea lui Ioan Slavici în publicistica arădeană

(urmăre din pagina 13)
prima pagină o suită de 5 articole, intitulate „Pasivitate sau activitate”. Peste alte câteva săptămâni, în numerele 181, 182, 183, Vasile Mangra publică o suită de trei articole, cu titlul „Câteva constatări în chestiunea pasivității”. În aceeași perioadă într-o suită de patru articole este dezbătută „Idea apropierei politice între maghiari și români” (23) În anul 1902, Eugen Brate cere revizuirea programului național din 1881 (24), iar ceva mai târziu, polemizând cu ziarul *Drapelul, Telegraful român și Tribuna din Sibiu*, în articolul intitulat „Apărarea pasivității”, dezbate din nou aceeași problemă. (25) Către sfârșitul aceluiași an Ioan Russu Șirianu, la sfârșitul articolului: „Pasivitatea noastră”, concludă: „Pasivitatea deci trebuie absentată definitiv și pe toate terenele” (26). Printr-o largă dezbateră de presă și prin acțiunile politice întreprinse de arădeni, aceștia reușesc să determine renunțarea la pasivism, astfel că în 1905 conferința P.N.R. hotărăște reluarea activității parlamentare. Trebuie menționat că raportul prin care s-a propus renunțarea la pasivism, a fost alcătuit de Vasile Goldiș și citit în conferință de către Ioan Suciu. (27)

Slavici nu participă în mod direct la discuțiile purtate pe tema pasivității și activității politice. Dar prin mai multe articole publicate în *Tribuna poporului* el se referă la relațiile de atunci dintre români și maghiari și sugerează apariția unei noi faze în viața politică a transilvănenilor, respectiv depășirea etapei programului pasivist, inaugurat la 1881. Astfel în articolul „Noua față” (28) el apreciază că: „Am putea dar să luăm parte la viața publică a regatului ungar, dacă s-ar face fie o reformă electorală, prin care s-ar stabili cens egal și cercuri electorale, și ni s-ar asigura o procedură electorală, care înlătură abuzurile companiilor de exploatare.” Condiționând participarea românilor la viața parlamentară, el vede această participare într-un context mai larg, alături de celelalte naționalități: slovacii, germanii,

sârbii și rușii, care ar forma” o minoritate destul de puternică pentru exercitarea unui serios control parlamentar.” (29)

Participând la aceste discuții, Slavici contribuie însă la lămurirea unei probleme foarte importante, care va sta în viitor la baza politicii Tribunei și a întregii generații a Unirii: problema raporturilor fundamentale dintre români și maghiari, formulată în sensul dacă poate exista o apropiere reală între români și clasa conducătoare maghiară. În totală contradicție cu atitudinea fundamental diferită, pe care Ioan Slavici o va adopta după 1910, într-o serie de articole publicate în *Tribuna poporului*, el se pronunță în mod categoric „că în statul ungar lupta pentru asigurarea libertății de dezvoltare e zadarnică”, pentru că „oamenii de stat ai Ungariei nu au nici destulă pricepere politică, nici destulă autoritate, pentru ca să rezolve chestiunea naționalităților”. 30/ Referitor la posibilitatea înțelegerii dintre români și clasa conducătoare maghiară, Slavici este categoric: „nu cred că înțelegerea între români și maghiari se va face și că maghiarii vor să producă numai aparențele unei înțelegeri cu concetățenii lor români”. 31/ Și în același articol „Bizantinisme”, Slavici afirmă și mai apăsat: „Cu maghiarii nici unul dintre partidele politice din România nu poate să facă nimic, fiindcă nimeni în lumea aceasta nu se poate învoi cu maghiarii”. 32/ Problema relațiilor dintre românii ardeleni și clasa conducătoare maghiară, Slavici o pune în discuție în mai multe rânduri, încă chiar din primii ani de apariție a Tribunei poporului, pentru ca ea să revină ca un leit motiv de-a lungul întregii perioade de colaborare la *Tribuna din Arad*. Amintim aici doar câteva dintre aceste articole, cele din perioada de început a gazetei arădene: „Ardealul, românii și ungurii” 33/ „Criton” 34/, „Noua față” 35/, „Bizantinisme” 36/, „Românii străini” 37/, „Pace și dragoste” 38/. O altă problemă dezbătută de Slavici se referă la raporturile dintre românii transilvăneni și România. Ea formează de asemenea obiectul mai multor articole. Este dezvoltată în mod magistral și cu multă intuiție politică în articolele „Criton”, „Bizantinisme”,

„Măsură dreaptă”, „Tribuna și tribuniștii”, precum și în multe altele. În privința raporturilor cu români, Slavici proclama încă în *Tribuna din Sibiu* că „soarele tuturor românilor la București răsare”. Formularea aceasta o găsim în mai multe articole publicate și în *Tribuna poporului* și *Tribuna din Arad*. În faza arădeană însă Ioan Slavici lărgeste noțiunea. El depășește faza sibiană, care se referea mai ales la unitatea culturală a tuturor românilor, considerând statul român nu numai ca un centru cultural pentru toate provinciile românești, ci ca o entitate națională politică: „Statul român, așa cum el a fost conceput de cei ce l-au întemeiat și cum el există azi, e centrul vieții naționale române: aici răsare soarele pentru toți românii; aici sunt toți românii și cu gândul, și cu inima, în fiecare clipă de preocupare politică. Iar aceasta nu pentru că e „român” acest stat, ci pentru că el așa cum există, e o creațiune a tuturor românilor, iar nu a oamenilor ce din întâmplare sunt adunați pe pământul cuprins între hotarele lui convenționale”.

„Cu mult înainte de a se fi înființat, statul acesta a existat în gândul românilor ca plan clar conceput, și în inimile lor ca dorință fierbinte și mai multe rânduri de oameni au lucrat cu zel și cu căldură, cu hotărâre și cu bună chibzuință, ca să-l facă așa cum era croit în gândul lor, iar oamenii aceștia n-au fost numai muntenii și moldovenii, s-au unit toți cei mai aleși dintre românii de pretutindeni, ca lucrând împreună, să le asigure aci, pe pământul acesta, tuturor românilor deplina libertate de dezvoltare și puțința de a duce la desfășurare virtuțile neamului românesc”.

39/ Pomind de la această entitate națională, Slavici găsește foarte firesc amestecul celor din România în viața transilvănenilor, precum și preocupările pe care ardelenii le au față de diferitele aspecte ale vieții din România. El scrie fără nici o posibilitate de echivoc, vorbind despre drepturile celor din România de a lua parte la viața comună a ardelenilor: „Dreptul acesta îl are ori care român din România căci soarta țării lui atârână de soarta românilor din Ardeal, îl avem noi deci îndoit, și ca ardeleni și ca români din România”. 40/ Și tot atât de categoric se pronunță și în privința drepturilor românilor din afara României, de a se considera părtași la viața României: „De aceea românul ori și unde s-ar fi născut el și ori și de unde și-ar fi petrecând viața, iubește România, e mereu preocupat de prosperarea ei, e dușman celor ce o dușmănesc și e gata de a se jertfi la timpuri grele pentru ea. Aceasta o simte fiecare dintre noi, o simt copiii noștri din ziua, în care încep să-și dea seama despre cele ce se petrec în sufletele lor și o știu foarte bine toți cei ce trăiesc în atingere cu românii: pe toți românii și-i face dușman cel ce jignește statul român în desfășurarea lui, pe toți românii și-i face prieten cel ce e binevoitor față de statul român... Lucrurile acestea sunt atât de adevărate, atât de știute și atât de firești...” 41/ Desigur colaborarea lui Ioan Slavici la *Tribuna din Arad* ridică aspecte mult mai complexe, care nu pot fi cuprinse în spațiul limitat al unui articol. De aceea ne-am mărginit a surprinde doar unele aspecte, legate mai ales de perioada de început a Tribunei poporului, când s-a structurat de fapt ideologia și orientarea politică a gazetei. Și anume ne-am oprit la câteva dintre ideile cardinale care stau la baza acestei orientări: problema activității parlamentare; problema înțelegerii dintre români și clasa conducătoare maghiară; problema raporturilor transilvănenilor cu

România; problema unui front unic între naționalitățile minoritare din monarhia Austro-ungară; și problema polemicii dintre generația tânără și cea vârstnică. Slavici ia parte la discuțiile pe care *Tribuna din Arad* le poartă de-a lungul anilor pe marginea tuturor acestor probleme. Intervenția sa este adeseori magistrală și credem că nu greșim dacă afirmăm că el a avut un rol destul de important la structurarea ideologiei politice a Tribunei din Arad. Prin articolele publicate în gazeta arădeană Ioan Slavici se integrează perfectă în contextul gândirii social politice a generației Unirii, lăsând posterității un număr important de articole politice cu adevărat antalogice.

NOTE:

- 1.- D. Vatamaniuc: Slavici și lumea prin care a trecut.- Ed. Academiei R.S.R., București 1968, pag. 395.
- 2.- D. Vatamaniuc: Op cit., pag.
- 3.- *Tribuna poporului*, Arad, anul III nr. 27, 21 febr. 1899.
- 4.- Idem, anul II nr. 230-235, 18/25 decembrie 1898.
- 5.- Idem, anul IV, Nr. 56, 6 aprilie 1900.
- 6.- Idem, anul IV, Nr. 67, 9/22 aprilie 1900
- 7.- Idem, anul IV, Nr. 99-100, 9-10 iunie 1900.
- 8.- *Tribuna Arad*, anul VIII, Nr. 5, 18 ianuarie 1904.
- 9.- Idem, anul VIII, Nr. 214, 26 noiembrie 1904.
- 10.- Idem, anul VIII, Nr. 218, 1 dec. 11904.
- 11.- Idem, anul X Nr. 95, 31 mai 1906.
- 12.- Idem, anul X, Nr. 102, 12 iunie 1906.
- 13.- Idem, anul X, Nr. 106, 17 iunie 1906.
- 14.- Idem, anul XI, Nr. 170, 18/31 august 1907.
- 15.- Idem, anul XII, Nr. 173, 3, 16 august 1908.
- 16.- Idem anul XII, Nr. 177, 10/23 august 1908.
- 17.- D. Vatamaniuc: Op cit. pag.
- 18.- R. Ciorogariu: Speranția, Lumina, Biserica și școala, *Tribuna* pg.
- 19.- *Tribuna poporului*, anul I Nr. 223, 23 nov./3 dec. 1897.
- 20.- Idem, anul I, Nr. 13, 22 ian./3 febr. 1897.
- 21.- Idem, anul III, nr., 123, 26 iunie/8 iulie 1899.
- 22.- Idem, anul III nr. 127, 1899.
- 23.- Idem, anul III, nr. 162, 163, 164, 165- 1899.
- 24.- Idem, anul VI, nr. 46, 9/22 martie 1902-
- 25.- Idem, anul VI, nr., 88, 1902.
- 26.- Idem, anul VI, nr. 224, 3/16 dec. 1902.
- 27.- Idem.-
- 28.- Idem, anul III, nr., 27, 9/21 febr. 1899.
- 29.- Idem, anul III, nr. 27, 9/21 febr., 1899.
- 30.- Idem, anul III nr., 90, 1899,- Bizantinisme (I).
- 31.- Idem, idem
- 32.- Idem, anul III Nr. 92, 11/23 mai 1899, art. „Bizantinisme (III).”
- 33.- Idem, anul I, nr. 46, 9/21 martie 1897.
- 34.- Idem, anul II, 1898 nr..
- 35.- Idem anul III, nr., 27, 9/21 februarie 1899.
- 36.- Idem, anul III, nr., 90, 1899.
- 37.- Idem, an IV, nr. 56, 22 martie/4 aprilie 1900.
- 38.- Idem, anul IV, nr. 67, 9/22 aprilie 1900.
- 39.- Idem, anul IV, nr. 27, 10/22 febr. 1900.
- 40.- Idem, anul IV, nr. 27, 10/22 febr. 1900.
- 41.- Idem, anul IV, nr. 27, 10/22 febr. 1900.

PAGINI EUROPENE

(continuare din pagina 16)

Slavă Domnului că și colonelul printr-o întâmplare cât se poate de fericită, tocmai sosise la Verona. Se potrivise bine. Lady Kingston și cele două fete ale ei - sau trei că nu mai știu, - se urcaseră în berlină și porniră spre Muntele Cenis sau spre strămoșia Saint-Bernard. O luaseră pe lady Ann, în paza vigilență și sigură a colonelului Fitz-Gerald, cu însărcinarea să o aducă mai agale și vindecată, în Irlanda și apoi la Londra.

Ce s-a întâmplat atunci - ați ghicit oare? - la Verona, la Como sau la Bellagio, nimeni nu va ști vreodată să spună. Am mers îndelung la Como, la Bellagio, la Verona, cu lady Ann în buzunar, în jurul gâtului, cu colonelul în suflet, pe sub arcada și dealungul lacului, jur împrejurul arenelor și în grădinile Giusti la asfințit reconstruind povestea lumii în jurul a doi irlandezi foarte frumoși un militar, o fată pioasă - cre nu au lăsat urme nepieritoare în aria oamenilor. Nici astăzi încă familia mea n-a ajuns la o învoială: fratele meu e de partea colonelului, mama parcă și ea, tata pentru lady Ann și mai ales împotriva colonelului, surorile mele ezită iar eu de partea unuia și a celuilalt, sunt de partea amândurora. Ați înțeles desigur că tot focul verii se aprinsese în inimile lor.

Nu e vin mai îmbătător
Ca cel de taină
Nu e nimic mai minunat
Decât să știi numai tu.

Alfred de Vigny îl precedase de acum pe Aragon punând Îngerul întunericului să murmure cântul seducător pe Eloa:

Sunt Regele tainic al tainicelor iubiri
N-ar exista literatură, nu ar exista iubiri, dacă nu ar fi taina. Cât e de frumoasă taina! Cât e de înfricoșătoare taina! De la Oedip la Henry James, de la Tristan și Isolda la Barbey d'Aurevill și Marcel Proust, de la Fedra la Balzac și la Jules Romains, nimic nu mă încântă într-atât și nu mă doare atât de tare ca aceste atractive insule de taină în mările noastre atât de cotidiene. În Memoriile sale dna Boigne este absolut convinsă că o dragoste nutrită în taină de lady Ann precedase patima pe care a inspirat-o colonelului. Cine știe? Am străbătut eu însumi de o sută de ori drumul fericirii și suferinței colonelului și al lui lady Ann. Ba îl vedea pe colonel abuzând pur și simplu

de inocența fetei - pe la acele ore ale primei dimineți, probabil, când rezistența femeilor se reduce la mai nimic. Ba o vedeam pe această tânără făcându-l pe colonelul Gărzii să-și uite datoria. Asemeni unuia care l-ar fi citit pe Octav Feuillet cu Exercițiile sale de stil revăzute și corectate în stilul lacrimogen, am scris de o sută de ori, pe când mergem tăcut alături de tatăl meu, versiuni contradictorii ale acestei balade irlandeze pe malul lacului Como.

Mă făcea să sufăr, jur, și mă mai chinuie și acum. Din când în când mă opresc, închid ochii și murmur: „Nu...nu...” Dar este prea târziu de acum. Mașinaria s-a oprit, nu se mai oprește. Cât e de ciudată dragostea: uneori arde cu flăcări mari pentru a muri îndată; alteori ea se aprinde, brusc sau cu încetul și nici gând să se singă, cuprinde în focul ei tot ce atinge. La Verona, destinul fusese temeinic întors, precum acele ceasuri deșteptătoare care funcționează fără greș, riguros exacte, până la punctul culminant al soneriei care pune capăt visurilor.

săi, la fel de sălbatici ca însuși, patru zdrahoni imobili și tăcuți, muribundul în patul său, nenumărați servitori, lady Kingston, desăvârșită, înconjurând-o cu brațul pe Ann în hohote de plâns, fetele împrăstiate, cu lighene în mâini și șervete pe braț, alergând pe culoare și pe scările casei, colonelul sumbru, în colțul lui, cu brațele încrucișate.

Băiatul cel mare muri. Colonelul lord Fitz-Gerald o sprijini la înmormântare pe lady Ann la capătul puterilor. Mai am și alte surse de informații despre Kingstoni și Fitz-Gerald decât Memoriile dnei de Boigne: hârtii de familie, clasate cu grijă de tatăl meu, acte de proprietate, expediții notariale, scrisori ale unora și altora, care ne dau o mulțime de detalii privind evenimentele ce se desfășurau la începutul secolului trecut. Conform mai multor scrisori, ploua în ziua înmormântării. După soarele Italiei văd ca într-un film, acele șuvoaie de apă irlandeză ducând pe drumuri de pământ tot noroiul cimitirului.

Îndată după acel potop irlandez

Jean d'Ormesson

„Hoinarul trecător cu umbrela sfâșiată”

(fragment)

Până la urmă Gerald Fitz-Gerald o adusesse înapoi pe Ann Kingston mamei sale. Fiul cel mare al lui lady Kingston era pe moarte. Nimeni nu dădu prea multă atenție noilor veniți întorși din Italia. I se mulțumi totuși colonelului cu suficiente efuziuni pentru bunăvoința cam palidă și slăbită, ne povestește dna de Boigne. Lucru cât se poate de firesc după indispoziția de la Verona cât de bun fusese colonelul să-și deie atâta osteneală și să poarte atâta grijă în Italia și în tot timpul călătoriei! Toată lumea plecase în Irlanda, la căpătâiul fiului cel mare. Colonelul fu poftit să rămâie printre toți acești Kingstoni, care constituiau de fapt adevărata lui familie. Lipsa mea de talent m-a făcut să turbez adesea vedeam scena cu ochii minții., printre imensele pășuni și păduri ale lordului Kingston - bătrânul sbir și fii

funerar, evenimentele s-au accelerat. Tot în compania ladyei Kingston și a Annei, colonelul Fitz-Gerald se întoarce la Londra. Își regăsește în sfârșit soția pe care nu o văzuse de câteva luni. Mary Fitz-Gerald era cea mai dulce dintre neveste, cea mai bună și cea mai tandră. Oare toate aveau să-și reia locul stabilit după paranteza italiană? Consecințele trecutului nu se șterg atât de ușor. Mașinaria infernală pornită la Verona își continua ravagiile. Ann dispare, evită lumea, se încuie în odaie, nu mai vrea să vadă pe nimeni. Nici contesa de Boigne, care locuia la Londra în acea epocă de emigrație, nu reușește, ne povestește ea în Memoriile să ajungă s-o vadă. Lady Ann se topește, nu mai surâde niciodată, e tristă ca moartea pe care o reflectă uneori chipul ei. Lady Kingston sfârșește prin a se neliniști:

„Dar ce poate avea biata mea Ann...? Plimbându-mă dealungul oglinzii bazinului de apă cu tatăl meu, mi-am imaginat adesea dialogurile infernale între mamă și fiică. Mama care presimte drama, dar nu-i cunoaște cauzele; fata mută, încăpățanată, zidită în tăcerea ei și în angoasa ei: „Oh! nu mă întreba nimic mamă... Mă doare atât de rău capul...” Îi auzeam vocea jalnic răspunzând întrebărilor săcătore și găfăite ale mamei: „Dar bine draga mea Ann, n-ai de gând să-mi spui...?” Ann însă nu spunea nimic. Din proprie experiență, ca și din literatură sunt mai obișnuit cu dialogurile dintre tată și fiu. Era ceva sfâșietor în această mamă și această fiică despărțite de un secret.

Ce mi se pare minunat în viață - și ar trebui să fie minunat și în literatură, - e că istoria, societatea, sentimentele, emoțiile inimii, vremea de afară, banii și religia, hazardul și gesturile mărunte de fiecare zi, ca și relevațiile cele mai decisive se amestecă unele cu altele fără încetare. Aici intră în scenă un alt nume mare al istoriei Angliei și Franței. Aș putea vorbi în lung de ilustra familia Harcourt, de originea ei normandă, de alianțele (căsătoriile) ei cu familia de Lorena, cu familiile de Guise, La Rochefoucauld, despre amirali și mareșalii ei, despre rolul jucat de acestea în istorie de mai bine de o mie de ani. Una dintre ramuri o constituiau, vara, la câțiva kilometri de Baint-Fargeau vecinii noștri cei mai apropiați și cei mai intimi. Când venea la Saint-Fargeau la ora ceaiului una sau alta dintre mătușile mele d'Harcourt, mă prindea un fel de amețală: dincolo de ceștile de ceai și de conversația destul de plată ce se desfășura aievea, vedeam cum se înalță încet lumea fictivă și reală totodată de la Plessis-lez-Vaudreuil. Dar dincolo de miturile romanești care aveau să prindă viață în „Voia Domnului” se ridica și lumea dispărută și adevărată a istoriei trecute. Și mă gândeam la acea lady Harcourt, amicică intimă a Lady-ei Kingston, la care maică-sa trimisese pe biata și micuța lady Ann, ca să ia puțin aer și să-i schimbe firul gândurilor - admirabile formule ale literaturii burghize!

(urmăre în numărul viitor)

Oglinda unui senator

(urmăre din pagina 9)

'89, când Ioan Alexandru a pornit pe străzi cu Biblia și Crucea, asemenea s-a purtat cu acest prilej - a rămas mărturie o Cruce bătută în perete, s-o vadă politicienii, s-o vadă și țara.

În următoarea, „Un senator de Arad în America” (discuție purtată „la umbra unui ou de Paști”), îl vom recunoaște pe credincios. Miezul cărții despre care vorbim aici se află. Experiența americană și revelația trăită prin ea sunt

semnificative. Faptul că bărbaii de frunte ai celui mai puternic stat se roagă la Cel de Sus pentru a dobândi cele necesare într-o împlinire menirii lor, nu putea decât să-l marcheze puternic pe un dreptcredincios ca Ioan Alexandru. Și dacă a plâns atunci, în timpul rugii, putem fi siguri că lacrimile sale au fost curate. Iar dacă azi un grup de senatori se roagă înainte de a intra la Ședințele de la care așteptăm atâtea, o fac la îndemnul său. Să-l credem din nou fiindcă și el, la rându-

i, arată că trebuie restabilit un echilibru care a fost stricat la noi: „Statul să-și reia rostul de slujitor mărunț și modest, între Biserică și Națiune... Acum trebuie să refacem cât mai repede acest echilibru al sănătății Națiunii care să prospere. Fără Dumnezeu și fără Biserică, un Stat - care să promulge aceste legi, ca națiunea să prospere - nu poate merge înainte”

Și iată-l, în secțiunea ultimă a cărții („Echilibrul necesar”), pe poetul devenit om politic, discutând competent despre privatizare, despre rolul (și moralitatea) mass-mediei, despre te miri ce subiecte pur economice (spre pildă, încetarea

imediată a subvenționării oricărei întreprinderi falimentare).

Să subliniem, din nou, meritul lui Emil Șimăndan - inspirația sa de a scrie această carte și modul cum a dus-o spre împlinire. Ioan Alexandru, poetul devenit senator PNTCD de Arad, are, acum, o oglindă a chipului, gândurilor și gesturilor sale. Cât despre sufletul său, acestuia i s-ar cuveni o icoană care să fier atârnată pe peretele dinspre Răsărit al fiecărei case de arădean, fiindcă e alesul nostru. Și al fiecărei case de român, fiindcă e și unul din poezii noștri dăruit de Dumnezeu!

Jean (Lefevre) d'Ormesson,

fost director al ziarului „Le Figaro” între anii 1974 - 1977, este un romancier francez, născut în 1925 și devenit celebru în 1971 o dată cu publicarea romanului „Gloria imperiului”. Membru al Academiei Franceze din 1973, Jean d'Ormesson a mai publicat în 1974 romanul pseudo-autobiografic „Din voia Domnului”, trilogia istorică „Vântul de seară” curpizând după volumul omonim, „Mor bărbații după ele” și „Fericirea la „San Miniato”, precum și o serie de eseuri „La revedere și mulțumesc”, „Hoinarul trecător cu umbrela sfâșiata” (1978), „Dumnezeu, viața și opera” (1981) și o biografie a lui Chateaubriand. Fragmentele alăturate fac parte din esul „Hoinarul trecător cu umbrela sfâșiata”.

Lady Ann

Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, lordul Fitz-Gerald era un mare moșier, pe care mi-l închipui coborând dintr-o gravură de Hogarth. El avea doi copii, un fiu și o fiică. Fiul se numea Edward. Fiica se măritase cu lord Kingston, tot un irlandez, cam sălbatic din fire și iute la mânie, care se dezlepea de moșia lui peste care domnea ca un despot. După ce slujise în America, Edward Fitz-Gerald făcuse parte, în Parlamentul Irlandei, din opoziția națională, favorabilă catolicilor. În 1792, plecse la Paris, unde se încurcase cu o fată despre care se presupunea că ar fi fost a lui Philippe-Egalite, duce de Orleans, tatăl viitorului Ludovic-Filip, văr al regelui și regicid, făcută cu doamna de Genlis, guvernanta copiilor prințului. Tânăra se numea Pamela și până la urmă el se însurase cu ea la nașterea unui fiu. Edward Fitz-Gerald fusese mai apoi curpins de etuziasm pentru Revoluția Franceză, iar naționalismul lui irlandez căpătase nuanțe republicane. În 1798, acest precursor al I.R.A. -ei participase la insurecția armată. În urma unei înverșunate rezistențe fusese capturat de englezi și murise în închisoare din cauza rănilor, Pamela murise la Paris, la nașterea celui de al doilea copil, născut mort. Bătrânul lord Fitz-Gerald nu voise niciodată să recunoască această căsătorie tardivă a fiului său cu o ființă atât de dubioasă și tânărul Gerald rămăsese în ochii lui un bastard.

Lady Kingston, sora lui Edward, îl luase la ea pe Gerald, nepotul ei. Ea se îngrijise de creșterea lui. Îl iubea la fel - sau poate mai mult decât pe copiii ei. Până la moartea bătrânului Fitz-Gerald, a cărui severitate rămăsese invincibilă, ea fusese aproape nevoită să ascundă interesul pe care i-l inspira micul orfan. După moartea tatălui ei, Lady Kingston asigură cariera și viitorul nepotului. Ea îl ajută să ducă la bun sfârșit studii dintre cele mai strălucite, îl ajută să intre în Gardă, îi

asigură din propriile ei fonduri, venituri egale cu ale copiilor ei și tot ea facilitează căsătoria tânărului cu o vară de-a Kingstonilor, pe nume Mary Radcliffe, o fată blândă și frumoasă în ciuda unei mari averi. Tânăra pereche se instalează într-o casă pe care o avea lord Kingston la Londra și în care aceasta nu locuia niciodată, din moment ce nu se dezlepea de Irlanda. Anii trecură, pe atât de pașnici și fericiți, pe cât fusese de agitată

dispărute în trecut, mă gândeam cu deosebire la acest medalion delicios reprezentând-o pe lady Ann. Cu părul ei lung și brun, ochii ei foarte albaștri, aerul ei pur și visător, se afla în chipul acesta al lui lady Ann, în ciuda trecerii timpului și a tuturor modelor fugare, un fel de frumusețe modernă și veche totodată care, ca tot ceea ce este foarte frumos mă făcea să sufăr puțin. Timp de cinci sau șase ani, poate ceva mai mult, medalionul lui Lady Ann dispăruse de la Plessis-lez-Vaudreuil - vreau să zic Saint-Fangeau. Mama mea, fratele meu Henry, cele două surori și cu mine îl căutasem peste tot. Au fost acuzați succesiv niște musafiri irlandezi, canonicul Mouchoux care venea la masă în toate duminicile; o învățătoare nemțoaică și, pentru a nu călca tradiția sfântă a vechilor familii burgheze, doi trei servitori speriați, a căror atitudine păruse suspectă. Tot atâtea bănuieli în vânt. Slabe erau speranțele de a regăsi medalionul: eu îl furasem.

Lady Ann era frumoasă. Era și foarte

Michele, Donul dedicat sfântului Martin și Pazza Napoleone, bântuită de amintirile Paulinei Borghese și a Elisei Bacciochi. Grație acestor fantasme secrete care joacă un atât de mare rol în pivnițele și subteranele noastre, eram și eu un mai puțin strălucit ce-i drept colonel al Gărzii Gerald Fitz-Gerald.

Lumea mi s-a părut dintotdeauna superbă și tristă. Viii și morții și cei ce vor veni după noi își urmează neostenit, indiferenți la experiențe și avertismente, formidabilele lor aventuri. Lady Ann îmi apărea rând de rând ca o sfântă, ca o victimă, ca o aventurieră sau ca o prostituată antică. Îl recunoșteam pe colonel în fotografiile lui Paul Newman, în retrospectivile lui Rudolf Valentino, în Lawre de Arabia din filmul lui Sam Spiegel, jucat de Peter O'Toole. Filmul se juca, îmi amintesc, într-un cinematograful din Verona, nu departe de Piazza Erbe, de mormintele Scaligerilor și de balconul Julietei, asediat de nemți sentimentali și conștiincioși, nu prea sensibili la teama de strigoi.

Lady Ann fusese și ea la Verona, spre sfârșitul primăverii, cu Kingston, mama ei și cu două-trei din surorile mai mici. Îl întâlnise aici pe colonelul Fitz-Gerald în timp ce el se întorcea din Styria sau Rinthia unde se dusese să viziteze o proprietate pe care se pregătea să o cumpere pentru a vâna cerbi ori căpriori, cu condiția ca Napoleon Bonaparte să nu-i strice prea tare planurile și plăcerea. Colonelul era, un călăreț renumit. Era și un mare vânător. Lucrurile, evenimentele și destinele noastre mizerabile nu evoluează și nu se leagă numai în timp, ci și în spațiu. În vremurile acelea știrile călătoreau câteva zile. Înainte de întâlnirea de la Verona în vremea când Kingstonii erau încă la Milano și colonelul la Veneția, fiul mai mare al lui lady Kingston, care fusese dintotdeauna puțin cam șubred, se îmbolnăvisese grav. Avea să moară câteva săptămâni mai târziu. Mama și surorile lui aflară abia la Verona că se prăpădise. Se hotărâră să plece înapoi la Londra.

Și iată că aici destinul se roti din țâțânile lui derizorii. La hotelul din Verona la care se opriseră, lady Kingston și fetele ei se hrăneau cuminiți cu ciobă și tăiței. Dar într-o seară, ce știu eu, lady Ann ceruse pește sau ouă. Se îmbolnăvisese și ea, mai puțin grav decât fratele ei. Ce era de făcut?

(continuare în pagina 15)

Traducere
Leanne LUTIC

Jean d'Ormesson

„Hoinarul trecător cu umbrela sfâșiata”

(fragment)

și tragică viața lui Edward. La mai puțin de patruzeci de ani, Gerald Fitzgerald, care era poate nepotul viitorului rege al francezilor, era un domn foarte bine, după formula vremii, și atât cât putea ști din mărturiile păstrate, soția și prietenii îl adorau. Fiind și colonel în Gardă avea tot ce își poate dori cineva.

Fusese crescut de mătușa lui căreia îi datora totul. El se ocupă la rândul lui de copiii binefăcătoarei sale. Și astfel se perindă generațiile în familiile de veche tradiție. Lady Kingston avea mulți copii. Majoritatea erau fete. Grija pentru educația lor îi adusesse pe rând la Londra, unde colonelul Fitz-Gerald întorsese cu drag copiii cele datorate mamei. Lady Ann, cea mai mare dintre fete era deosebită din multe privințe. Mai întâi că era de o frumusețe, să-ți taie răsuferea. Am păstrat dintotdeauna în familie un mic medalion care mă lăsase adesea visător. Când evocam în romanul „Voia Domnului” tulburarea minților și inimilor cărora le pot da naștere astfel de vechi fotografii îngălbenite de vreme, pe care le găsești într-un străfund de cufăr, ca pe niște pietre-martor, șterse și vii totodată, ale fericirilor și secretelor

sălbatică. De pe la șaptesprezece ani aproape că refuzase să mai iasă în lume. Ea își continua studiile de muzică și istoria artei în tovărășia surorilor ei mai mici și călărea pătimaș. Mulți gândiseră că avea să sfârșească la mănăstire căci era pioasă până la exaltare. Colonelul Fitz-Gerald îi împrumuta adesea cai. Eu am dus-o cu mine în verile mele din Italia.

Pe străzile Veronei și Veneției, vara cu medalionul sfânt în buzunar sau la gât, mă gândeam adesea, urmărind de departe, - căci eram timid, pe tânăra mea slujnică italiancă sau pe o studentă scandinavă mâncând cireșe și visând la soare, la soarta lui Lady Ann. Tatăl meu se întoarse la Paris, chemat pentru vreo afacere sau era în vizită la vreun cardinal sau ambasador austriac la pensie, pe care îl cunoscuse pe vremuri la București, sau poate la Geneva, în palatele prăfuite și de acum fabuloase ale anticei Societăți a Națiunilor. Eu mă plimbam cu lady Ann de-a lungul canalelor din Giudecca, pe colinele de la Spoletea sau pe zidurile de apărare de la Lucca de unde întrezăream printre copaci bătrâni biserica romanică San

RELIEF

Nr. 1-3 (18-20) 1994

Redactor șef: EMIL ȘIMĂNDAN

Consiliul consultativ: IOAN ALEXANDRU, poet, senator de Arad; AUREL ARDELEAN, rectorul Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad; ȘTEFAN AUG. DOINAȘ, membru al Academiei Române; FLORIN BĂNESCU, prozator; ONDREJ ȘTEFANCO, poet; FLORIN VĂLU, rectorul Universității „Aurel Vlaicu” Arad

Culegere și tehnoredactare

computerizată
Leximis®

Tiparul executat la S.C.
„GUTEMBERG” S.A. Arad